

Justitiekammarens betänkande

1978/79: 30

med anledning av propositionen 1978/79: 90 med förslag till ändring i rättshjälpslagen (1972: 429) m. m. jämte motioner

Propositionen m. m.

I propositionen 1978/79: 90 har regeringen (justitiedepartementet) föreslagit riksdagen att

dels anta i propositionen framlagda förslag till

1. lag om ändring i rättshjälpslagen (1972: 429),
2. lag om ändring i föräldrabalken,
3. lag om ändring i rättegångsbalken,
4. lag om ändring i förvaltningsprocesslagen (1971: 291),
5. lag om ändring i lagen (1977: 729) om patentbesvärsrätten,
6. lag om ändring i lagen (1973: 188) om arrendenämnder och hyresnämnder,
7. lag om ändring i lagen (1976: 839) om statens va-nämnd,
8. lag om ändring i utsökningslagen (1877: 31 s. 1),
9. lag om ändring i lagen (1966: 293) om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall,

10. lag om ändring i lagen (1967: 940) angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda,

dels godkänna de av föredragande statsrådet i övrigt förordade riktlinjerna för en ändrad administration av samhällets rättshjälp.

Lagförslagen har granskats av lagrådet.

Rörande propositionens huvudsakliga innehåll hänvisar utskottet till vad utskottet anför på s. 44.

I samband med propositionen behandlar utskottet en under den allmänna motionstiden vid 1977/78 års riksmöte väckt motion, två under den allmänna motionstiden vid 1978/79 års riksmöte väckta motioner och 18 med anledning av propositionen väckta motioner. Motionsyrkandena redovisas nedan på s. 40–42.

I ärendet har till utskottet inkommit skrifter från rättshjälpsnämnden i Jönköping, Västra avdelningen av Sveriges advokatsamfund, brottskadenämnden och Arne Odehaag.

Under behandlingen av ärendet har representanter för justitiedepartementet, domstolsverket och Sveriges advokatsamfund företrätt inför utskottet och lämnat upplysningar.

De vid propositionen fogade lagförslagen är av följande lydelse.

1 Förslag till

Lag om ändring i rättshjälpslagen (1972: 429)

Härigenom föreskrivs i fråga om rättshjälpslagen (1972: 429)¹

dels att rubriken närmast före 18 § skall utgå,

dels att 2–4, 6–12, 15–34, 36, 37 och 39–50 §§ samt rubrikerna närmast före 9, 11 och 16 §§ skall ha nedan angivna lydelse,

dels att i lagen skall införas fem nya paragrafer, 5 a, 5 b, 9 a, 18 a och 49 a §§, samt närmast före 20, 22, 24, 26, 27, 31, 33 och 34 §§ nya rubriker av nedan angivna lydelse.

Till följd härav kommer lagen att ha följande lydelse från och med den dag då denna lag träder i kraft.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Inledande bestämmelser

1 §

Rättshjälp enligt denna lag utgår såsom allmän rättshjälp (6–34 §§), rättshjälp åt misstänkt i brottmål (35–40 §§), rättshjälp genom offentligt biträde (41–45 §§) och rådgivning (46–48 §§).

2 §

Rättshjälp lämnas av advokat eller biträdande jurist på allmän eller enskild advokatbyrå eller, i fall som anges i lagen, av annan.

Chef för allmän advokatbyrå skall vara advokat.

Biträde och rådgivning enligt denna lag lämnas, när annat icke anges i lagen, av advokat eller biträdande jurist på allmän eller enskild advokatbyrå. Regeringen meddelar närmare bestämmelser om vem som enligt denna lag är biträdande jurist på enskild advokatbyrå.

3 §

För handläggning av ärenden om rättshjälp finns rättshjälpsnämnder. Verksamhetsområde för rättshjälpsnämnd bestämmes av regeringen.

För handläggning av vissa ärenden om rättshjälp finns rättshjälpsnämnder. Verksamhetsområde för rättshjälpsnämnd bestämmes av regeringen.

Skall ärende om allmän rättshjälp handläggas av rättshjälpsnämnd, upptages ärendet av den rättshjälpsnämnd inom vars verksamhetsområde den rättssökande är bosatt eller, om den rättssökande är dödsbo, den avlidne var

¹ Lagen omtryckt 1976: 626.

Nuvarande lydelse

Rättshjälpsnämnd står under tillsyn av en centralmyndighet. Centralmyndighet är den myndighet som regeringen bestämmer.

Regeringen får förordna att rättshjälpsnämnd skall vara delad i avdelningar. Vad som föreskrives om nämnd äger motsvarande tillämpning på sådan avdelning.

Föreslagen lydelse

bosatt. I fråga om den som ej är bosatt i landet eller dödsbo efter den som ej var bosatt här, upptages ärendet av den rättshjälpsnämnd som regeringen bestämmer.

Skall ärende om rättshjälp genom offentligt büräde handläggas av rättshjälpsnämnd, upptages ärendet av den rättshjälpsnämnd inom vars verksamhetsområde den som åtgärden avser är bosatt eller, i fråga om den som ej är bosatt i landet, av den rättshjälpsnämnd som regeringen bestämmer.

Rättshjälpsnämnd står under tillsyn av domstolsverket.

4 §

Rättshjälpsnämnd består av ordförande, som skall vara lagfaren och erfaren i domarvärv, samt fyra andra ledamöter. Av dessa skall två vara inom nämndens verksamhetsområde verksamma advokater en anställd på allmän advokathyrå och en enskilt verksam. De två övriga skall vara svenska medborgare, myndiga och bosatta inom nämndens verksamhetsområde.

Ordförande i rättshjälpsnämnd förordnas av regeringen. Centralmyndigheten utser övriga ledamöter. Av dessa utses den ledamot som skall vara enskilt verksam advokat efter förslag av Sveriges advokatsamfund och de ledamöter som ej skall vara advokater efter förslag av landsting i län inom rättshjälpsnämndens verksamhetsområde. Ingår i verksamhetsområdet kommun, som ej tillhör landstingskommun, lämnas förslag även av fullmäktige i kommunen.

För ledamot skall finnas en eller flera ersättare. Bestämmelserna om ledamot äger motsvarande tillämpning på ersättare.

Rättshjälpsnämnd består av ordförande, som skall vara lagfaren och erfaren i domarvärv, samt fyra andra ledamöter. Av dessa skall två vara advokater. De två övriga skall vara svenska medborgare och myndiga.

Regeringen utser ordförande och övriga ledamöter för viss tid. För ordförande skall finnas en eller flera ersättare. Bestämmelserna om ordförande äger motsvarande tillämpning på ersättare. I övrigt får regeringen utse erforderligt antal ersättare.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 §

Rättshjälpsnämnd är beslutför med ordföranden och minst två andra ledamöter, av vilka en icke är advokat. Vid avgörande av ärende, som är av principiell betydelse eller annars av särskild vikt, skall dock samtliga ledamöter deltaga.

Rättegångsbalkens regler om omröstning i tvistemål äger motsvarande tillämpning när ärende avgöres av rättshjälpsnämnd. Ordföranden skall dock säga sin mening först.

I den utsträckning regeringen bestämmer får tjänsteman vid rättshjälpsnämnden på nämndens vägnar slutligt pröva rättshjälpsärende.

5 a §

För prövning av besvär i vissa fall enligt denna lag finns besvärsnämnden för rättshjälpen. Den består av ordförande och sex andra ledamöter. Ordföranden och ytterligare en ledamot skall vara lagfarna och erfarna i domarvärv. Av övriga ledamöter skall två vara advokater. Återstående tre ledamöter skall vara svenska medborgare och myndiga.

Regeringen utser ordföranden och övriga ledamöter för viss tid.

För de ledamöter som skall vara lagfarna och erfarna i domarvärv skall finnas en eller flera ersättare. Bestämmelserna om sådan ledamot äger motsvarande tillämpning på ersättare. I övrigt får regeringen utse erforderligt antal ersättare.

Besvärsnämnden är beslutför med ordföranden och minst fem andra ledamöter. 5 § andra stycket äger motsvarande tillämpning på besvärsnämnden.

Regeringen får förordna att besvärsnämnden skall vara delad i avdelningar. Vad som föreskrives om nämnd äger motsvarande tillämpning på sådan avdelning.

5 b §

Med domstol förstås i denna lag allmän domstol, allmän förvaltningsdomstol, bostadsdomstolen, försäkringsöverdomstolen, försäkringsrätt, marknadsdomstolen, patentbesvärsrätten, arbetsdomstolen, skatterätt, fastighetstaxerings-

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

rätt, länsrätt och krigsrätt. Vad i lagen sägs om domstol skall även gälla arrendenämnd, hyresnämnd, statens va-nämnd och överexekutor.

Allmän rättshjälp

Tillämpningsområdet

6 §

Allmän rättshjälp får lämnas fysisk person i rättslig angelägenhet, om han behöver sådant bistånd och hans beräknade årsinkomst ej överstiger ett gränsbelopp som motsvarar åtta gånger det enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring bestämda basbeloppet för oktober året innan rättshjälp begäres.

Bidraget den rättssökande i väsentlig omfattning till annans underhåll, ökas gränsbeloppet med vad som motsvarar ett halvt basbelopp för var och en till vilkens underhåll han sålunda bidrager.

Är den rättssökandes betalningsförmåga väsentligt ökad på grund av förmögenhetsinnehav eller annan särskild omständighet eller väsentligt nedsatt på grund av skuldsättning eller annan särskild omständighet, skall den beräknade årsinkomsten jämkas på det sätt att skäligt belopp tillägges eller frändrages.

Allmän rättshjälp beviljas fysisk person i rättslig angelägenhet, om han behöver sådant bistånd och hans beräknade årsinkomst ej överstiger ett gränsbelopp som motsvarar åtta gånger det enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring bestämda basbeloppet för oktober året innan rättshjälp begäres.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, domstolsverket meddelar närmare föreskrifter för beräkning av den rättssökandes ekonomiska förhållanden.

7 §

Allmän rättshjälp får lämnas dödsbo i rättslig angelägenhet, om boet behöver sådant bistånd och det med hänsyn till boets behållning och delägarnas ekonomiska förhållanden är skäligt.

Allmän rättshjälp beviljas dödsbo i rättslig angelägenhet, om boet behöver sådant bistånd och det med hänsyn till boets behållning och delägarnas ekonomiska förhållanden är skäligt.

Avlider den som har allmän rättshjälp, utgår därefter rättshjälpen till dödsboet.

8 §

Allmän rättshjälp får ej lämnas

1. i angelägenhet som ej prövas eller på annat sätt behandlas i landet, om ej den rättssökande är bosatt här och särskilda skäl föreligger för rättshjälp.

Allmän rättshjälp får ej beviljas

1. i angelägenhet som skall prövas eller på annat sätt behandlas utom riket, om ej den rättssökande är bosatt här och särskilda skäl föreligger för rättshjälp.

Nuvarande lydelse

2. den som *ej* är bosatt i landet, om han *ej* är svensk medborgare eller om särskilda skäl *ej* föreligger för rättshjälp.

3. näringsidkare i angelägenhet som *har samband med* hans näringsverksamhet, om *ej särskilda* skäl föreligger för rättshjälp med hänsyn till hans ekonomiska förhållanden eller *sakens beskaffenhet*.

4. i fråga om anspråk som överlåtits till den rättssökande, om överlåtelsen kan antagas ha ägt rum i syfte att åstadkomma fördel vid prövning av begäran om rättshjälp.

5. för upprättande av självdeklaration.

6. den som *ej* har befogat intresse av att få sin sak behandlad.

I fråga om visst slag av ärenden som är talrikt förekommande och normalt av enkel beskaffenhet kan regeringen förordna att allmän rättshjälp *ej* skall lämnas.

Under förutsättning av ömsesidighet kan regeringen förordna att medborgare i viss främmande stat i fråga om allmän rättshjälp skall vara likställd med svensk medborgare.

Förmåner

Vid allmän rättshjälp betalar staten kostnaderna i den rättsliga angelägenhet som rättshjälpen avser. *Bestämmelser om att den rättssökande har att själv helt eller delvis betala kostnad för rättshjälp finns i 16 § andra stycket och 27 § första stycket andra punkten.*

Såsom kostnad för rättshjälpen anses den rättssökandes kostnad för

1. biträde som varit behövt för tillvaratagande av den rättssökandes rätt.

2. bevisning vid allmän domstol, krigsrätt, arbetsdomstolen eller bostadsdomstolen samt nödvändig utredning i angelägenhet, som kan komma under sådan domstols prövning eller som skall prövas av skiljemän.

3. utredning i angelägenhet som skall prövas av förvaltningsdomstol eller förvaltningsmyndighet om utredningen är skäligen påkallad för tillvaratagande av den rättssökandes rätt och *ej* kan erhållas genom myndigheten.

Föreslagen lydelse

2. den som är bosatt *utom riket*, om han *ej* är svensk medborgare eller om särskilda skäl *ej* föreligger för rättshjälp.

3. näringsidkare i angelägenhet som *uppkommit i* hans näringsverksamhet, om *ej* skäl föreligger för rättshjälp med hänsyn till *verksamhetens art och begränsade omfattning*, hans ekonomiska och *personliga* förhållanden eller *omständigheterna i övrigt*.

I fråga om visst slag av ärenden som är talrikt förekommande och normalt av enkel beskaffenhet kan regeringen förordna att allmän rättshjälp *ej* skall *beviljas*.

Förmåner *m. m.*

9 §

Vid allmän rättshjälp betalar staten kostnaderna i den rättsliga angelägenhet som rättshjälpen avser.

2. bevisning vid allmän domstol, bostadsdomstolen, marknadsdomstolen, arbetsdomstolen eller krigsrätt samt nödvändig utredning i angelägenhet, som kan komma under sådan domstols prövning eller som skall prövas av skiljemän.

Nuvarande lydelse

4. resa och uppehålle för den rättssökande eller hans ställföreträdare och för vårdare eller annan, som måste anlitas i samband med inställelse inför domstol eller annan myndighet, om personlig inställelse ålagts, eller i samband med inställelse för blodundersökning eller annan undersökning rörande ärftliga egenskaper i mål om faderskap enligt 3 kap. föräldrabalken.

5. avgift som enligt expeditions-kungörelsen (1964:618) utgår för ansökan och expedition vid allmän domstol, ktingsrätt, arbetsdomstolen eller bostadsdomstolen, dock ej i fråga om sådan rättens expedition som utfärdas endast på särskild begäran om icke expeditionen begäres innan avgörandet i huvudsaken vunnit laga kraft, samt avgift som utgår enligt exekutionsavgiftskungörelsen (1971: 1027).

6. kungörelse i mål eller ärende vid allmän domstol, ktingsrätt, arbetsdomstolen eller bostadsdomstolen,

7. vad av allmänna medel utgått i ersättning för översättning eller i ersättning enligt 4 eller 5 § lagen (1958:642) om blodundersökning m.m. vid utredning av faderskap eller enligt föreskrift i rättegångsbalken eller 3 § första stycket nämnda lag för bevisning som rätten självant föranställt om,

8. skiftesman som av domstol förordnats att verkställa bodelning med anledning av äktenskapsskillnad eller boskillnad.

Föreslagen lydelse

4. resa och uppehålle för den rättssökande eller hans ställföreträdare och för vårdare eller annan, som måste anlitas i samband med inställelse inför domstol eller annan myndighet, om personlig inställelse ålagts, eller i samband med inställelse för blodundersökning eller annan undersökning rörande ärftliga egenskaper i mål om faderskap enligt 3 kap. föräldrabalken eller läkarundersökning enligt 21 kap. 10 § samma balk,

5. tilläggsavgift som utgår enligt exekutionsavgiftskungörelsen (1971: 1027).

6. vad av allmänna medel utgått i ersättning för översättning eller i ersättning enligt 4 eller 5 § lagen (1958:642) om blodundersökning m.m. vid utredning av faderskap eller enligt föreskrift i rättegångsbalken eller 3 § första stycket nämnda lag för bevisning som rätten självant föranställt om,

7. skiftesman som av domstol förordnats att verkställa bodelning med anledning av äktenskapsskillnad eller boskillnad,

8. medling enligt 42 kap. 17 § rättegångsbalken.

Såsom kostnad för bevisning enligt andra stycket 2 anses ej den rättssökandes kostnad för blodundersökning eller annan undersökning rörande ärftliga egenskaper i mål om faderskap enligt 3 kap. föräldrabalken.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

9 a §

Den som beviljats allmän rättshjälp är i målet eller ärendet befriad från avgift för ansökan och för expedition enligt expeditionskungörelsens (1964:618) avgiftslista, avdelningarna I och II samt avdelning III under rubriken Utsökning m. m. Avgiftsfriheten för expedition gäller endast i den mån expeditionen är erforderlig för den rättsökande. Avgiftsfriheten gäller ej i fråga om sådan expedition som utfärdas endast på särskild begäran, om icke expeditionen begäres innan avgörandet i huvudsaken vunnit laga kraft.

Den som beviljats allmän rättshjälp i angelägenhet som lett till verkställbart avgörande eller i mål om verkställighet är befriad från skyldighet att förskjuta och betala utökningsavgift och försäljningsavgift enligt exekutionsavgiftskungörelsen (1971:1027).

Kostnader för kungörelse i mål eller ärende vid allmän domstol, bostadsdomstolen, arbetsdomstolen eller krigsrätt skall, såvitt de belastar den som beviljats allmän rättshjälp, utgå av allmänna medel.

10 §

Skall den rättsökande ställa säkerhet för att få till stånd kvarstad, skingringsförbud eller annan handräckning enligt rättegångsbalken eller utökningslagen (1877:31 s. 1), får rättshjälpsnämnden, om den beviljat allmän rättshjälp, utfärda ansvarsförbindelse på statens vägnar.

Första stycket äger motsvarande tillämpning i fråga om verkställighet enligt 41 eller 42 § utökningslagen, om rättshjälpsnämnden beviljat allmän rättshjälp i verkställighetsärendet.

Föranleder ansvarsförbindelsen utgift för staten, anses utgiften såsom kostnad för rättshjälpen.

Skall den som beviljats allmän rättshjälp ställa säkerhet för att få till stånd kvarstad, skingringsförbud eller annan handräckning enligt rättegångsbalken eller utökningslagen (1877:31 s. 1), får rättshjälpsnämnden utfärda ansvarsförbindelse på statens vägnar.

Första stycket äger motsvarande tillämpning i fråga om verkställighet enligt 41 eller 42 § utökningslagen, om allmän rättshjälp beviljats i verkställighetsärendet.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Kostnadsbidrag

Rättshjälpsavgift

11 §

Den rättssökande skall bidra-
ga till *kostnaderna* för allmän rätts-
hjälp enligt vad som sägs i 12–
15 §§.

Den rättssökande skall bidra-
ga till *de kostnader* för allmän rätts-
hjälp som avses i 9 och 10 §§ genom
att *betala rättshjälpsavgift* enligt
vad som sägs i 12–15 §§.

*Regeringen eller, efter regering-
ens bemyndigande, domstolsverket
meddelar närmare föreskrifter för
beräkning av maximibelopp för
rättshjälpsavgift.*

12 §

Överstiger ej den rättssökandes
beräknade årsinkomst ett gränsbe-
lopp som motsvarar tre gånger det
basbelopp som anges i 6 § första
stycket, utgör *kostnadsbidraget* en
ett-hundratjugofemtedel av basbe-
loppet, jämnad till närmast lägre
tiotal kronor. *Bidraget* får nedsät-
tas *eller efterges*, om särskilda skäl
föreligger.

Är inkomsten högre än som
anges i första stycket, utgör maxi-
mibeloppet för *kostnadsbidraget*

Överstiger ej den rättssökandes
beräknade årsinkomst ett gränsbe-
lopp som motsvarar tre gånger det
basbelopp som anges i 6 § första
stycket, utgör *maximibeloppet* för
rättshjälpsavgiften en *hundradel* av
basbeloppet, jämnad till närmast
lägre tiotal kronor. *Maximibeloppet*
får nedsättas om särskilda skäl fö-
religger.

Är inkomsten högre än som
anges i första stycket, utgör maxi-
mibeloppet för *rättshjälpsavgiften*

en *tjugondel* av den del av den rättssökandes inkomst som överstiger tre
men ej fem gånger basbeloppet,

en *femtondel* av den del av inkomsten som överstiger fem men ej sex
gångar basbeloppet,

en *tiondel* av den del av inkomsten som överstiger sex men ej sju gånger
basbeloppet,

hälften av den inkomst som överstiger sju men ej åtta gånger basbelop-
pet.

Vid tillämpning av andra stycket
iakttages att *maximibeloppet* jäm-
nas till närmast lägre tiotal kronor
och att lägsta *kostnadsbidrag* utgör
en *ett-hundratjugofemtedel* av bas-
beloppet, jämnad till närmast lägre
tiotal kronor.

Vid tillämpning av andra stycket
iakttages att *inkomsten jämnas till
närmast lägre tusental kronor*, att
maximibeloppet jämnas till närmast
lägre tiotal kronor och att lägsta
maximibelopp utgör en *hundradel*
av basbeloppet, jämnad till närmast
lägre tiotal kronor.

13 §

Bidrager den rättssökande i väsentlig omfattning till annans underhåll,
ökas gränsbelopp enligt 12 § första eller andra stycket med vad som mot-
svarar hälften av där angivet basbelopp för var och en till vilkens underhåll
han sålunda bidrager.

*Nuvarande lydelse**Förelagen lydelse*

Är den rättssökandes betalningsförmåga väsentligt ökad på grund av förmögenhetsinnehav eller annan särskild omständighet eller väsentligt nedsatt på grund av skuldsättning eller annan särskild omständighet, skall den beräknade årsinkomsten jämkas på det sätt att skäligt belopp tillägges eller frändrages.

14 §

Söker dödsbo rättshjälp, utgör maximibeloppet ett med hänsyn till boets behållning och delägarnas ekonomiska förhållanden skäligt belopp.

15 §

Undergår inkomst eller sådant förhållande som avses i 13 eller 14 § väsentlig förändring innan rättshjälpsärendet avslutats, skall maximibeloppet jämkas efter vad som är skäligt, dock ej under vad som redan betalats i kostnadsbidrag.

I samband med att allmän rättshjälp beviljas, fastställs det för sökanden gällande maximibeloppet.

Undergår inkomst eller sådant förhållande som avses i 13 eller 14 § väsentlig förändring innan rättshjälpsärendet avslutats, skall maximibeloppet jämkas efter vad som är skäligt, dock ej under vad som redan betalats i rättshjälpsavgift. Jämkning skall också ske, om väsentlig felbedömning gjorts, när maximibeloppet tidigare bestämdes.

Fråga om jämkning upptages endast om särskild anledning därtill framkommit.

Allmän rättshjälp utan beslut av rättshjälpsnämnden

Beviljande av allmän rättshjälp m. m.

16 §

Anlitat den rättssökande advokat eller biträdande jurist på advokatbyrå får, så länge kostnaderna för rättshjälpen ej överstiger maximibeloppet för den rättssökandes kostnadsbidrag, allmän rättshjälp lämnas utan beslut av rättshjälpsnämnden. Vad som sagts nu gäller ej fall, som avses i 7 § första stycket, eller angelägenhet rörande hodelning med anledning av äktenskapsskillnad eller boskillnad.

Skyldigheten att utge kostnadsbidrag fullgöres genom att den rättssökande till biträdet betalar

Allmän rättshjälp får, om ej annat följer av 17 §, beviljas av advokat eller av biträdande jurist på advokatbyrå, om den rättsliga angelägenheten avser

*äktenskapsskillnad
boskillnad
underhållsbidrag till make eller barn
faderskap till barn
vårdnad
umgängesrätt
upprättande av äktenskapsförord eller testamente.*

Advokat eller biträdade jurist på

Nuvarande lydelse

dennes ersättning och svarar för övriga kostnader för rättshjälpen.

Föreslagen lydelse

advokatbyrå får ej bevilja allmän rättshjälp för verkställighet av avgörande om underhållsbidrag, vårdnad eller umgängesrätt. Ej heller får advokat eller biträdande jurist bevilja allmän rättshjälp

1. om den rättssökande är dödsbo,

2. om den rättssökande är bosatt utom riket,

3. om den rättsliga angelägenheten skall prövas eller på annat sätt behandlas utom riket.

17 §

Ersättning till biträde samt för bevisning och annan utredning skall i fall som avses i 16 § bestämmas som om kostnaden skolat utgå av allmänna medel enligt denna lag.

I mål eller ärende vid allmän domstol, krigsrätt, arbetsdomstolen eller bostadsdomstolen fastställas ersättningen till biträdet av domstolen. I annat fall fastställs biträdesersättningen av rättshjälpsnämnden, om den rättssökande eller biträdet begär det eller rättshjälpsnämnden självantagligen upptager ersättningsfrågan till prövning.

Allmän rättshjälp efter beslut av rättshjälpsnämnden

Är rättslig angelägenhet anhängig vid domstol, prövas fråga om beviljande av allmän rättshjälp av domstolen. Likaså beslutar domstol, där den rättsliga angelägenheten är anhängig, om jämkning av maximibeloppet för rättshjälpsavgiften.

18 §

Beslut om allmän rättshjälp får av rättshjälpsnämnden meddelas efter ansökan av den rättssökande. Ansökan skall vara skriftlig samt innehålla uppgifter i de hänseenden som regeringen bestämmer.

Ansökan om allmän rättshjälp upptages av den rättshjälpsnämnd inom vars verksamhetsområde sökanden är bosatt eller, om sökanden är dödsbo, den avlidne var bosatt. I fråga om den som ej är bosatt i landet eller dödsbo efter den som ej var bosatt här, upptages ansökan av den rättshjälpsnämnd som regeringen bestämmer.

Har allmän rättshjälp icke beviljats enligt 16 § och är den rättsliga angelägenheten ej anhängig vid domstol, prövas fråga om beviljande av allmän rättshjälp av rättshjälpsnämnden.

Är den rättsliga angelägenheten ej anhängig vid domstol, beslutar rättshjälpsnämnden också om jämkning av maximibeloppet för rättshjälpsavgiften.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Ansökan får upptagas av annan rättshjälpsnämnd än som följer av andra stycket, om nämnden finner särskilda skäl föreligga.

18 a §

Allmän rättshjälp beviljas efter ansökan av den rättssökande. Ansökan skall vara skriftlig samt innehålla uppgifter i de hänseenden som regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, domstolsverket bestämmer.

19 §

Bifalles ansökan om allmän rättshjälp, fastställer rättshjälpsnämnden samtidigt det för sökanden gällande maximibeloppet.

Kan sökanden ej själv eller genom någon som i tjänsteställning eller annars lämnar honom bistånd behörigen tillvarata sin rätt, får rättshjälpsnämnden på sökandens begäran förordna biträde.

I angelägenhet, som kan antagas bli prövad enligt lagen (1974:8) om rättegången i tvistemål om mindre värden, får biträde förordnas endast om särskilda skäl föreligger med hänsyn till sökandens personliga förhållanden eller sakens beskaffenhet. I ärende om bodelning med anledning av äktenskapsskillnad eller boskillnad får biträde förordnas endast om särskilda skäl föreligger med hänsyn till makarnas förhållanden eller boets beskaffenhet.

När biträde kan förordnas enligt 10 kap. 13 § föräldrabalken, förordnas ej biträde enligt denna lag.

Beviljas allmän rättshjälp, betalas därefter uppkommande kostnader enligt 9 och 10 §§ av allmänna medel. Av allmänna medel betalas även biträdesersättning för tiden efter det att ansökan om rättshjälp kommit in till den myndighet som har att besluta om allmän rättshjälp. Detsamma gäller biträdeskostnad som uppkommit före ansökningen hos myndighet, om arbetet har varit av mindre omfattning eller bräds-kande art och ansökningen har gjorts utan väsentligt dröjsmål eller om eljest synnerliga skäl föreligger.

I fråga om ersättning som avses i 9 § andra stycket 6 skall rätten, i stället för att enligt 18 kap. 13 § rättegångsbalken ålägga den som beviljats allmän rättshjälp betalnings-skyldighet, förklara att ersättningen utgör en kostnad för rättshjälpen.

Förordnande av biträde m. m.

20 §

Meddelas beslut om allmän rättshjälp, betalas därefter uppkommande kostnader av allmänna medel. Av allmänna medel betalas även biträdesersättning för tiden efter det att ansökan om rättshjälp

Beviljas allmän rättshjälp enligt 16 §, blir den som beslutar härom biträde till den rättssökande. I annat fall får biträde förordnas på sökandens begäran, om denne ej själv eller genom någon som i tjänste-

Nuvarande lydelse

kommit in till rättshjälpsnämnden. Detsamma gäller biträdeskostnad som uppkommit före ansökningen, om denna gjorts utan oskäligt dröjsmål och kostnaden avser ersättning till advokat eller biträdande jurist på advokatbyrå.

Har allmän rättshjälp lämnats enligt 16 § första stycket, utgår biträdesersättningen även för denna del av uppdraget av allmänna medel.

I fråga om ersättning som avses i 9 § andra stycket 7 skall rätten, i stället för att enligt 18 kap. 13 § rättegångsbalken ålägga den som beviljats allmän rättshjälp betalnings-skyldighet, förklara att ersättningen utgör en kostnad för rättshjälpen.

Till biträde förordnas advokat, biträdande jurist på advokatbyrå eller annan som är lämplig för uppdraget. Har sökanden själv föreslagit någon som är lämplig, skall denne förordnas, om ej hans anlitande skulle medföra avsevärt ökade kostnader eller i övrigt särskilda skäl föranleder annat.

Förordnande som biträde får av rättshjälpsnämnden återkallas, om skäl föreligger till det.

Biträde får ej sätta annan i sitt ställe utan rättshjälpsnämndens medgivande.

Föreslagen lydelse

ställning eller annars lämnar honom bistånd kan behörigen tillvarata sin rätt.

I angelägenhet, som kan antagas bli prövad enligt lagen (1974:8) om rättegången i tvistemål om mindre värden, får biträde förordnas endast om särskilda skäl föreligger med hänsyn till sökandens personliga förhållanden eller sakens beskaffenhet. I ärende om bodelning med anledning av äktenskapsskillnad eller boskillnad får biträde förordnas endast om särskilda skäl föreligger med hänsyn till makarnas förhållanden eller boets beskaffenhet.

När biträde kan förordnas enligt 10 kap. 13 § föräldrabalken, förordnas ej biträde enligt denna lag.

21 §

Till biträde förordnas advokat, biträdande jurist på advokatbyrå eller annan som är lämplig för uppdraget. Har sökanden själv föreslagit någon som är lämplig, skall denne förordnas, om ej hans anlitande skulle medföra avsevärt ökade kostnader eller i övrigt särskilda skäl föranleder annat. Biträde får entledigas om skäl föreligger därtill.

Byte av biträde får ske bara efter särskilt tillstånd. Sådant tillstånd får lämnas, om djupgående motsättningar uppstått mellan biträdet och den rättssökande eller om eljest särskilda skäl föreligger.

Biträde får sätta advokat eller biträdande jurist på advokatbyrå i sitt ställe (substitution). I övrigt får substitution äga rum bara efter särskilt tillstånd.

Är den rättsliga angelägenheten anhängig vid domstol, ankommer det på domstolen att besluta om förordnande och entledigande samt om särskilt tillstånd till byte och substitution. I annat fall beslutar rättshjälpsnämnden i dessa frågor.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Ersättning till biträde m.fl.

22 §

Biträde och skiftesman har rätt till skälig ersättning för arbete, tids-spillan och utlägg som uppdraget krävt. Regeringen eller, efter rege- ringens bemyndigande, *central- myndigheten* fastställer taxa som skall tillämpas vid bestämmande av ersättning.

Har biträde eller skiftesman ge- nom vårdslöshet eller försummelse föranlett kostnad för rättshjälpen, skall detta beaktas vid ersättnings- ens bestämmande.

Ersättning till biträde fastställs i mål eller ärende vid *allmän* dom- stol, *krigsrätt*, *arbetsdomstolen* el- ler *bostadsdomstolen* av domsto- len. Ersättning till biträde i annat fall och till skiftesman fastställs av rättshjälpsnämnden.

Biträde, skiftesman och *medlare* har rätt till skälig ersättning för ar- bete, tidsspillan och utlägg som uppdraget krävt. Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, *domstolsverket* fastställer taxa som skall tillämpas vid bestämmande av ersättning.

Har biträde, skiftesman eller *medlare* genom vårdslöshet eller försummelse föranlett kostnad för rättshjälpen, skall detta beaktas vid ersättningsens bestämmande. *Om biträde missbrukat sin behörighet att bevilja allmän rättshjälp eller besluta om substitution eller det el- jest föreligger särskilda skäl, får er- sättningen jämkas.*

Ersättning till biträde fastställs i mål eller ärende vid domstol av domstolen. Ersättning till biträde i annat fall och till skiftesman fast- ställs av rättshjälpsnämnden. *Er- sättning till medlare fastställs av domstolen.*

23 §

Biträde får ej förbehålla sig eller mottaga ersättning av sin huvud- man utöver vad som följer av 22 §. Har det skett, är förbehållet utan verkan och skall biträdet återbetala vad han uppburit för mycket. I frå- ga om ersättning till skiftesman skall vad som har sagts nu äga mot- svarande tillämpning.

Biträde får ej förbehålla sig eller mottaga ersättning av sin huvud- man utöver vad som följer av 22 §. Har det skett, är förbehållet utan verkan och skall biträdet återbetala vad han uppburit för mycket. I frå- ga om ersättning till skiftesman och *till medlare* skall vad som har sagts nu äga motsvarande tillämpning.

Ersättning för bevisning och an- nan utredning m. m.

24 §

I den mån ej särskilda föreskrif- ter gäller, utgår ersättning för be- visning i mål eller ärende vid allmän domstol, *krigsrätt*, *arbetsdomsto- len* eller *bostadsdomstolen* med skäligt belopp enligt domstolens be- stämmande.

I den mån ej särskilda föreskrif- ter gäller, utgår ersättning för be- visning i mål eller ärende vid allmän domstol, *bostadsdomstolen*, *mark- nadsdomstolen*, *arbetsdomstolen* eller *krigsrätt* med skäligt belopp enligt domstolens bestämmande.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

25 §

I angelägenhet, som ej handlägges vid allmän domstol, krigsrätt, arbetsdomstolen eller bostadsdomstolen, beslutar biträde om utredning. Har biträde ej förordnats, beslutar rättshjälpsnämnden. Har i ärende om bodelning förordnats skiftesman, beslutar denne om utredning.

Den som medverkat vid utredning som avses i första stycket har rätt till ersättning enligt föreskrifter som regeringen meddelar. Ersättningen bestämmes av rättshjälpsnämnden.

I angelägenhet, som ej handlägges vid allmän domstol, bostadsdomstolen, marknadsdomstolen, arbetsdomstolen eller krigsrätt, beslutar rättshjälpsnämnden om utredning. Utan hinder härav får biträde besluta om utredning av mindre omfattning. Samma befohgenhet tillkommer skiftesman som förordnats i ärende om bodelning.

Den som medverkat vid utredning som avses i första stycket har rätt till ersättning enligt föreskrifter som regeringen meddelar. *Ingår utredningen i mål eller ärende som har anhängigjorts vid domstol fastställles ersättningen av domstolen. I annat fall bestämmes ersättningen av rättshjälpsnämnden.*

Ersättning för inställelse

26 §

Ersättning som avses i 9 § andra stycket 4 utgår enligt bestämmelser som regeringen meddelar.

Ersättning enligt första stycket bestämmes av den myndighet inför vilken inställelsen sker. Vid inställelse för blodundersökning eller annan undersökning rörande ärftliga egenskaper i mål om faderskap enligt 3 kap. föräldrabalken bestämmes ersättningen av domstolen.

Ersättning enligt första stycket bestämmes av den myndighet inför vilken inställelsen sker. Vid inställelse för blodundersökning eller annan undersökning rörande ärftliga egenskaper i mål om faderskap enligt 3 kap. föräldrabalken bestämmes ersättningen av domstolen. *Ersättning för inställelse vid läkarundersökning enligt 21 kap. 10 § föräldrabalken bestämmes av länsrätten.*

Betalning och fastställande av rättshjälpsavgift, avräkning med den rättsökande och med biträde

27 §

Har biträde förordnats, betalas kostnadsbidrag till biträdet intill det enligt 19 § fastställda maximibeloppet. Vad som sagts nu gäller ej i den mån skyldigheten att utge sådant bidrag redan fullgjorts enligt 16 § andra stycket.

Från ersättning enligt 22 § skall

Finns biträde enligt denna lag, erlägges rättshjälpsavgift till biträdet intill det enligt 15 § första stycket fastställda maximibeloppet. Finns ej biträde, skall rättshjälpsavgift erläggas till statsverket. Har maximibeloppet höjts sedan rätts-hjälp beviljats, skall den avgift som

Nuvarande lydelse

avräknas vad den rättssökande är skyldig att utge som kostnadsbidrag till biträdet. Understiger ersättningen det bidrag som skall avräknas, svarar biträdet mot statsverket för mellanskillnaden och har att inbetala denna.

Har biträde ej förordnats, skall kostnadsbidraget erläggas till rättshjälpsnämnden.

Föreslagen lydelse

kan föranledas av höjningen erläggas till statsverket.

28 §

Har sedan beslut om allmän rättshjälp meddelats maximibeloppet blivit höjt, skall det bidrag som kan föranledas av höjningen erläggas till rättshjälpsnämnden.

I mål eller ärende vid domstol skall domstolen fastställa rättshjälpsavgiften i samband med att den fastställer ersättning till biträde. Finns ej biträde eller begär biträde ej ersättning, fastställs rättshjälpsavgiften när domstolen skiljer målet eller ärendet från sig eller när rättshjälpen upphör. Vad nu sagts gäller även om rättshjälpsavgift tidigare har fastställts för den rättssökande.

Är den rättsliga angelägenheten ej anhängig vid domstol, skall rättshjälpsnämnden fastställa rättshjälpsavgiften. Därvid skall första stycket äga motsvarande tillämpning.

29 §

Har den som beviljats allmän rättshjälp eller ställföreträdare för honom genom vårdslöshet eller försummelse föranlett ökade kostnader för rättshjälpen, får vid fastställande enligt 30 § av det slutliga kostnadsbidraget maximibeloppet överskridas efter vad som är skäligt.

Har den som beviljats allmän rättshjälp eller ställföreträdare för honom genom vårdslöshet eller försummelse föranlett ökade kostnader för rättshjälpen, får vid fastställande av rättshjälpsavgiften maximibeloppet överskridas efter vad som är skäligt.

30 §

Sedan den rättsliga angelägenheten slutförts eller rättshjälpen på annat sätt upphört, skall rättshjälpsnämnden fastställa slutligt kostnadsbidrag och göra avräkning med den som haft rättshjälp.

När myndighet fastställt rättshjälpsavgiften skall genom dess försorg avräkning göras med den rättssökande och med biträde.

Fran ersättning till biträde enligt 22 § skall avräknas vad den rättssökande enligt 27 § är skyldig att utge som rättshjälpsavgift till biträdet. Understiger ersättningen den av-

Nuvarande lydelse

I fråga om part som åtnjuter allmän rättshjälp i mål eller ärende vid allmän domstol, krigsrätt, arbetsdomstolen eller bostadsdomstolen äger i fråga om kostnaderna för rättshjälpen bestämelse i lag om parts rättegångskostnad tillämpning utom beträffande ersättning för ränta. Motpart eller annan som är ersättningsskyldig för sådana kostnader skall åläggas att utge ersättningen till statsverket.

Vinner makar efter gemensam ansökan boskillnad eller äktenskapsskillnad och har ena maken åtnjutit allmän rättshjälp, skall rätten, om det ej med hänsyn till omständigheterna är obilligt, ålägga andra maken att betala statsverket hälften av kostnaderna för rättshjälpen.

Har i ärende om bodelning skiftesman förordnats och har ena

Föreslagen lydelse

gift som skall avräknas, svarar biträdet, om kostnader utöver biträdesersättningen uppkommit för rättshjälpen, mot statsverket för mellanskillnaden.

Fastställes rättshjälpsavgiften till lägre belopp än det som den rättssökande inbetalat, får med återbetalning av mellanskillnaden anstå, om det finns anledning antaga att högre avgift kommer att fastställas på grund av ytterligare kostnader för rättshjälpen.

Motparts ersättningsskyldighet för kostnad för allmän rättshjälp

31 §

I fråga om part som åtnjuter allmän rättshjälp i mål eller ärende vid domstol äger i fråga om kostnaderna för rättshjälpen bestämelse i lag om parts rättegångskostnad tillämpning utom beträffande ersättning för ränta. Motpart eller annan som är ersättningsskyldig för sådana kostnader skall åläggas att utge ersättningen enligt vad som sägs i 33 §.

Vinner makar efter gemensam ansökan boskillnad eller äktenskapsskillnad och har ena maken åtnjutit allmän rättshjälp, skall rätten ålägga andra maken att betala statsverket hälften av kostnaderna för rättshjälpen. Om maximibeloppet för andra makens rättshjälpsavgift skulle ha varit lägre än som motsvarar hälften av rättshjälpskostnaderna, skall åläggandet dock begränsas till vad som motsvarar maximibeloppet. Ersättningsskyldighet skall ej åläggas om detta belopp ej skulle överstiga maximibeloppet enligt 12 § första stycket första meningen och ej heller om det med hänsyn till omständigheterna annars är obilligt.

Har i ärende om bodelning skiftesman förordnats och har ena

Nuvarande lydelse

maken åtnjutit allmän rättshjälp, skall rättshjälpsnämnden, *om det ej med hänsyn till omständigheterna är obilligt, ålägga andra maken att betala statsverket hälften av kostnaderna för skiftesmannen och för utredning som denne har föranstalltat om. Beslutet får verkställas enligt vad som är föreskrivet om domstols dom.*

Skall i annat fall beslut meddelas om fördelning av kostnader mellan parter, äger därom gällande bestämmelser motsvarande tillämpning i fråga om kostnaderna för allmän rättshjälp åt part. Därvid skall betalningsskyldighet åläggas *mot statsverket* för dessa kostnader i deras helhet eller till viss kvotdel utan angivande av bestämt belopp.

När mål eller ärende i vilket part har allmän rättshjälp avgöres, skall beslut samtidigt meddelas angående *ersättning till statsverket* enligt 31 §.

Föreslagen lydelse

maken åtnjutit allmän rättshjälp, skall rättshjälpsnämnden *med motsvarande tillämpning av andra stycket besluta om kostnaderna för skiftesmannen och för utredning som denne har föranstalltat om. Beslutet om ersättningsskyldighet* får verkställas enligt vad som är föreskrivet om *allmän domstols dom.*

Överstiger i fall som avses i andra eller tredje stycket summan av ersättning som make ålagts att betala och den rättssökandes rättshjälpsavgift kostnaderna för rättshjälpen, skall den make som åtnjuter allmän rättshjälp berättigas få tillbaka den överskjutande delen.

Skall i annat fall beslut meddelas om fördelning av kostnader mellan parter, äger därom gällande bestämmelser motsvarande tillämpning i fråga om kostnaderna för allmän rättshjälp åt part. Därvid skall betalningsskyldighet åläggas för dessa kostnader i deras helhet eller till viss kvotdel utan angivande av bestämt belopp.

32 §

När mål eller ärende i vilket part har allmän rättshjälp avgöres, skall beslut samtidigt meddelas angående *ersättningsskyldighet* enligt 31 §.

Fördelning av ersättning mellan statsverket och den som haft allmän rättshjälp

33 §

Ersättning som motpart eller annan enligt 31 § betalat till statsverket för kostnader för allmän rättshjälp skall utges till den som erhållit rättshjälpen i den mån ersättningen överstiger kostnaderna minskade med vad som erlagts i kostnadsbidrag.

Har motpart eller annan enligt 31 § ålagts ersättningsskyldighet för rättshjälpskostnader, skall ersättningen utges till statsverket, om ersättningen till den del den motsvarar den rättssökandes rättshjälpsavgift utgör högst fem procent av det basbelopp som anges i 6 § första stycket. Den rättssökande skall i sådant fall berättigas att av statsverket återfå ett belopp

Nuvarande lydelse

Har allmän rättshjälp beviljats sökande i ärende angående verkställighet enligt utsökningslagen (1877:31 s. 1), äger bestämmelserna i första stycket om ersättning motsvarande tillämpning i fråga om exekutionsavgift som i ärendet uttagits hos motparten.

Föreslagen lydelse

motsvarande erlagd rättshjälpsavgift.

Överstiger den del av ersättningen som motsvarar den rättssökandes rättshjälpsavgift fem procent av basbeloppet, skall den ersättningsskyldige utge belopp motsvarande rättshjälpsavgiften till den rättssökande och återstoden till statsverket.

Har ersättningsskyldighet ej ålagts till fullt belopp, skall vad i första och andra styckena sägs om rättshjälpsavgift avse den del av avgiften som svarar mot fördelningen av ersättningsskyldigheten.

Har allmän rättshjälp beviljats sökande i ärende angående verkställighet enligt utsökningslagen (1877:31 s. 1), äger bestämmelserna i första-tredje styckena om ersättning motsvarande tillämpning i fråga om tilläggsavgift enligt exekutionsavgiftskungörelsen (1971:1027) som i ärendet uttagits hos motparten.

Upphörande av allmän rättshjälp

34 §

Rättshjälpsnämnden skall förordna att rättshjälpen skall upphöra om

1. *kostnadsbidrag ej erlägges enligt 27 eller 28 §.*

2. *sökanden lämnat oriktig uppgift och rättshjälp ej skulle ha beviljats om riktig uppgift lämnats,*

3. *sökanden uppsåtligen eller av grov oaktsamhet lämnat oriktig uppgift, som varit ägnad att leda till befrielse från eller till för lågt slutligt kostnadsbidrag,*

4. *sökanden ej längre kan anses ha befogat intresse av att få sin sak behandlad, eller*

5. *de ekonomiska förhållandena ändrats i sådan mån att sökanden ej längre är berättigad till allmän rättshjälp.*

Allmän rättshjälp skall upphöra om

1. *rättshjälpsavgift ej erlägges enligt 27 §.*

2. *den rättssökande lämnat oriktig uppgift och rättshjälp ej skulle ha beviljats om riktig uppgift lämnats,*

3. *den rättssökande uppsåtligen eller av grov oaktsamhet lämnat oriktig uppgift, som varit ägnad att leda till befrielse från eller till för låg rättshjälpsavgift.*

4. *den rättssökande ej längre kan anses ha befogat intresse av att få sin sak behandlad, eller*

5. *de ekonomiska förhållandena ändrats i sådan mån att den rättssökande ej längre är berättigad till allmän rättshjälp.*

Nuvarande lydelse

I fall som avses i första stycket 3 eller 4 skall förordnande ej meddelas, om det är uppenbart obilligt att rättshjälpen upphör.

Meddelas förordnande om allmän rättshjälps upphörande, skall den som haft rättshjälp själv bära kostnaderna för denna. I fall som avses i första stycket 1 och 4 skall hans ansvar dock ej överstiga maximibeloppet, om ej annat följer av 29 §.

Föreslagen lydelse

Första stycket 3 och 4 gäller ej, om det är uppenbart obilligt att rättshjälpen upphör.

Beslutas att allmän rättshjälp skall upphöra, skall den som haft rättshjälp själv bära kostnaderna för denna. Föreligger särskilda skäl, får beslutas att kostnaderna eller del därav skall betalas av statsverket.

Beslut i fråga om upphörande av allmän rättshjälp meddelas, om den rättsliga angelägenheten är anhängig vid domstol, av domstolen och i annat fall av rättshjälpsnämnden. Sådant beslut får också meddelas i samband med prövning av besvär enligt 49 §.

Rättshjälp åt misstänkt i brottmål.

35 §

Om offentlig försvarare finns särskilda bestämmelser.

36 §

Annan rättshjälp åt misstänkt i brottmål än som avses i 35 § får beviljas tilltalad, om hans beräknade årsinkomst ej överstiger ett gränslöpp som motsvarar tre gånger det basbelopp som anges i 6 § första stycket.

Annan rättshjälp åt misstänkt i brottmål än som avses i 35 § beviljas tilltalad, om hans beräknade årsinkomst ej överstiger ett gränslöpp som motsvarar tre gånger det basbelopp som anges i 6 § första stycket.

Vid prövning enligt första stycket äger 6 § andra och tredje styckena motsvarande tillämpning.

Är det uppenbart att sökanden själv kan svara för de kostnader som ersätts genom rättshjälpen, får dock rättshjälp ej beviljas.

37 §

I fråga om förmåner vid rättshjälp enligt 36 § äger 9 § andra stycket 2, 4 och 5, 20 § första stycket samt 24 och 26 §§ motsvarande tillämpning.

Vid rättshjälp enligt 36 § äger 9 § andra stycket 2, 4 och 5, 9 a §, 19 § första stycket samt 24 och 26 §§ motsvarande tillämpning.

38 §

Bestämmelserna i rättegångsbalken om skyldighet för tilltalad eller annan att till statsverket återbetala kostnad som enligt rättens beslut utgått av allmänna medel äger motsvarande tillämpning i fråga om kostnad för rättshjälp enligt 36 §.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

I fall som avses i 19 § andra stycket lagen (1946: 804) om införande av nya rättegångsbalken, 18 § lagen (1957: 668) om utlämning för brott, 14 § lagen (1959: 254) om utlämning för brott till Danmark, Finland, Island och Norge, 7 och 13 §§ lagen (1964: 450) om åtgärder vid samhällsfarlig asocialitet, 39 § lagen (1972: 260) om internationellt samarbete rörande verkställighet av brottmålsdom samt 29 § lagen (1978: 801) om internationellt samarbete rörande kriminalvård i frihet gäller vad där är föreskrivet.

39 §

Beslut om rättshjälp enligt 36 § meddelas på ansökan av den tilltalade. Sådant beslut meddelas av den domstol där målet är anhängigt.

Rättshjälp enligt 36 § beviljas efter ansökan av den tilltalade. Beslut meddelas av den domstol där målet är anhängigt.

Har rätten skilt saken från sig får den, till dess talan fullföljts av den tilltalade eller tiden för sådan talan utgått, bevilja honom rättshjälp i högre rätt.

Föreligger omständighet som anges i 34 § första stycket 2 beträffande den tilltalade, skall domstolen *förordna* att rättshjälpen skall upphöra. Dömes den tilltalade för brottet, skall han utan hinder av vad som föreskrives i 38 § första stycket *äläggas* att betala hela kostnaden för rättshjälpen.

Föreligger omständighet som anges i 34 § första stycket 2 beträffande den tilltalade, skall domstolen *besluta* att rättshjälpen skall upphöra. Dömes den tilltalade för brottet, skall han utan hinder av vad som föreskrives i 38 § första stycket *äläggas* att betala hela kostnaden för rättshjälpen. *Föreligger särskilda skäl, får dock beslutas att kostnaderna eller del därav skall betalas av statsverket.*

Ändras den tilltalades ekonomiska förhållanden i sådan mån att han ej längre är berättigad till rättshjälp, skall domstolen *förordna* att rättshjälpen skall upphöra.

Ändras den tilltalades ekonomiska förhållanden i sådan mån att han ej längre är berättigad till rättshjälp, skall domstolen *besluta* att rättshjälpen skall upphöra.

40 §

Ansökan om rättshjälp enligt 36 § skall vara skriftlig samt innehålla uppgifter i de hänseenden som regeringen bestämmer. Om särskilda skäl föreligger, får ansökan göras muntligen.

Ansökan om rättshjälp enligt 36 § skall vara skriftlig samt innehålla uppgifter i de hänseenden som regeringen *eller, efter regeringens bemyndigande, domstolsverket* bestämmer. Om särskilda skäl föreligger, får ansökan göras muntligen.

Rättshjälp genom offentligt biträde.

41 §²

Offentligt biträde kan förordnas i mål eller ärende

Rättshjälp genom offentligt biträde lämnas i mål eller ärende

² Senaste lydelse 1978: 363.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

1. hos utskrivningsnämnd eller psykiatriska nämnden angående intagning enligt 8 eller 9 § eller utskrivning enligt 16 eller 19 § lagen (1966: 293) om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall,

2. hos beslutsnämnd eller psykiatriska nämnden angående inskrivning i eller utskrivning från vårdhem eller specialsjukhus enligt lagen (1967: 940) angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda eller placering av särskolelev enligt 28 § samma lag,

3. hos förvaltningsdomstol angående tvångsintagning i allmän vårdanstalt för alkoholmissbrukare enligt 18 eller 55 § lagen (1954: 579) om nykterhetsvård eller kvarhållande enligt 45 § samma lag,

4. angående omhändertagande för samhällsvård enligt 29 § barnavårdslagen (1960: 97) eller utredning enligt 30 § samma lag eller angående sådan samhällsvårds slutliga upphörande enligt 42 § samma lag,

5. hos förvaltningsdomstol angående intagning i eller utskrivning från ungdomsvårdsskola enligt barnavårdslagen (1960: 97),

6. angående förpassning enligt utlänningslagen (1954: 193) samt vid utredning hos polismyndighet när fråga har uppkommit om förpassning,

7. angående utvisning enligt utlänningslagen (1954: 193),

8. angående avvísning enligt utlänningslagen (1954: 193), dock ej hos polismyndighet, såvida icke anledning föreligger att underställa ärendet den centrala utlänningsmyndigheten eller utlänningsmyndigheten enligt 35 § samma lag hållits i förvar längre än en vecka,

9. angående verkställighet enligt utlänningslagen (1954: 193), om anledning föreligger att underställa ärendet den centrala utlänningsmyndigheten med stöd av 58 § andra stycket samma lag eller hänskjuta ärendet dit med stöd av 58 § tredje stycket samma lag eller om utlänningsmyndigheten enligt 35 § samma lag hållits i förvar längre än en vecka,

11. angående föreskrifter som meddelats enligt 10 §, 34 § eller 51 § femte stycket utlänningslagen (1954: 193),

12. angående hemsändande av utlänningsmyndigheten enligt 71 § första stycket utlänningslagen (1954: 193),

13. angående förverkande av villkorligt medgiven frihet enligt 26 kap. brottsbalken,

6. angående förpassning *eller utvisning* enligt utlänningslagen (1954: 193) samt vid utredning hos polismyndighet när fråga har uppkommit om förpassning *eller utvisning*,

7. angående avvísning enligt utlänningslagen, dock ej hos polismyndighet, såvida icke anledning föreligger att underställa ärendet den centrala utlänningsmyndigheten eller utlänningsmyndigheten enligt 35 § samma lag hållits i förvar längre än en vecka,

8. angående verkställighet enligt utlänningslagen, om anledning föreligger att underställa ärendet den centrala utlänningsmyndigheten med stöd av 58 § andra stycket samma lag eller hänskjuta ärendet dit med stöd av 58 § tredje stycket samma lag eller om utlänningsmyndigheten enligt 35 § samma lag hållits i förvar längre än en vecka,

9. angående föreskrifter som meddelats enligt 10 §, 34 § eller 51 § femte stycket utlänningslagen,

10. angående hemsändande av utlänningsmyndigheten enligt 71 § första stycket utlänningslagen,

11. angående förverkande av villkorligt medgiven frihet enligt 26 kap. brottsbalken,

Nuvarande lydelse

14. angående återintagning i anstalt enligt 29 eller 30 kap. brottsbalken.

15. angående verkställighet utomlands av frihetsberövande påföljd enligt lagen (1963:193) om samarbete med Danmark, Finland, Island och Norge angående verkställighet av straff m. m. eller lagen (1972:260) om internationellt samarbete rörande verkställighet av brottmålsdom.

16. angående utlämning enligt lagen (1970:375) om utlämning till Danmark, Finland, Island eller Norge för verkställighet av beslut om vård eller behandling.

17. angående kastrering enligt lagen (1944:133) om kastrering, om giltigt samtycke till åtgärden ej lämnats.

18. hos regeringen enligt 1 § andra stycket lagen (1975:1360) om tvangsåtgärder i spaningssyfte i vissa fall.

Föreslagen lydelse

12. angående återintagning i anstalt enligt 29 eller 30 kap. brottsbalken.

13. angående verkställighet utomlands av frihetsberövande påföljd enligt lagen (1963:193) om samarbete med Danmark, Finland, Island och Norge angående verkställighet av straff m. m. eller lagen (1972:260) om internationellt samarbete rörande verkställighet av brottmålsdom.

14. angående utlämning enligt lagen (1970:375) om utlämning till Danmark, Finland, Island eller Norge för verkställighet av beslut om vård eller behandling.

15. angående kastrering enligt lagen (1944:133) om kastrering, om giltigt samtycke till åtgärden ej lämnats.

16. hos regeringen enligt 1 § andra stycket lagen (1975:1360) om tvangsåtgärder i spaningssyfte i vissa fall.

42 §³

I ärende som anges i 41 § 1–5 och 13–17 skall offentligt biträde utses för den som åtgärden avser, om det behövs för tillvaratagande av dennes rätt. Vid bedömningen av behovet skall särskilt beaktas om i väsentligt hänseende motstridiga sakuppgifter lämnats under utredningen eller betydelsefulla sakförhållanden i övrigt är oklara.

I ärenden som anges i 41 § 6–9, 11, 12 och 18 skall offentligt biträde utses, om det ej måste antagas att behov av biträde saknas.

I ärende som anges i 41 § 1–5 och 11–15 skall offentligt biträde utses för den som åtgärden avser, om det behövs för tillvaratagande av dennes rätt. Vid bedömningen av behovet skall särskilt beaktas om i väsentligt hänseende motstridiga sakuppgifter lämnats under utredningen eller betydelsefulla sakförhållanden i övrigt är oklara.

I ärende som anges i 41 § 6–10 och 16 skall offentligt biträde utses, om det ej måste antagas att behov av biträde saknas.

43 §

Offentligt biträde förordnas av rättshjälpsnämnd efter ansökan av den som åtgärden avser eller anmälan av den myndighet som handlägger målet eller ärendet. I ärende hos regeringen får anmälan göras

Offentligt biträde förordnas efter ansökan av den som åtgärden avser eller *då annars anledning föreligger*.

Biträde förordnas av den myndighet som handlägger målet eller

³ Senaste lydelse 1978:363.

Nuvarande lydelse

av chefen för det statsdepartement, till vilket ärendet hör, eller av tjänsteman som departementschefen bestämmer.

Föreslagen lydelse

ärendet. Dock ankommer prövningen

i ärende hos barnavårdsnämnd, social centralnämnd eller social distriktsnämnd enligt 41 § 4 på länsrätten,

i ärende som avses i 41 § 6–10 eller 16 på rättshjälpsnämnden,

i ärende hos polismyndighet enligt 41 § 14 på länsrätten samt

i annat ärende hos regeringen än som avses i 41 § 6–10 eller 16 på chefen för det departement till vilket ärendet hör eller på tjänsteman som departementschefen bestämmer.

Har myndigheten skilt målet eller ärendet från sig, äger under tiden till dess talan fullföljts eller tiden för fullföljd utgått andra stycket motsvarande tillämpning.

Förordnande gäller även när talan fullföljes eller meddelat beslut underställes annan myndighets prövning eller saken överlämnas till annan myndighets avgörande.

Ansökan eller anmälan upptages av den rättshjälpsnämnd inom vars verksamhetsområde den som åtgärden avser är bosatt eller, i fråga om den som ej är bosatt i landet, av den rättshjälpsnämnd som regeringen bestämmer.

Ansökan eller anmälan får upptagas av annan rättshjälpsnämnd än som följer av tredje stycket, om nämnden finner särskilda skäl föreligga.

Ansökan om offentligt biträde ges in till den myndighet som handlägger målet eller ärendet. Avser ansökan offentligt biträde i ärende som avses i 41 § 6–10 eller 16, ges dock ansökan in till rättshjälpsnämnden.

Myndighet som inte själv får förordna offentligt biträde skall till behörig myndighet med eget yttrande överlämna ingiven ansökan med därvid fogade handlingar eller anmäla behovet av offentligt biträde.

44 §

Har den som åtgärden avser till offentligt biträde själv föreslagit någon som är lämplig, skall denne förordnas, om ej hans anlitande skulle medföra avsevärt ökade kostnader eller i övrigt särskilda skäl föranleder annat.

I fråga om offentligt biträde äger bestämmelserna i 21 § andra och tredje styckena, 22 § första och andra styckena samt 23 § motsvarande tillämpning.

I fråga om offentligt biträde äger bestämmelserna i 21 § första stycket sista meningen, andra och tredje styckena, 22 § första och andra styckena samt 23 § motsvarande tillämpning.

I fråga om beslut som meddelas med stöd av andra stycket äger 43 §

Nuvarande lydelse

Ersättning till offentligt biträde fastställles av rättshjälpsnämnden och utgår av allmänna medel.

45 §

I mål eller ärende som avses i 41 § får offentligt biträde föranstalta om sådan utredning som är skäligen påkallad för tillvaratagande av dens rätt som åtgärden avser och som ej kan erhållas genom myndighet som handlägger målet eller ärendet. Har offentligt biträde ej utsetts, får rättshjälpsnämnd som avses i 43 § på ansökan av den som åtgärden avser besluta om utredning.

Den som efter beslut av offentligt biträde eller rättshjälpsnämnd medverkat vid utredning har rätt till ersättning av allmänna medel enligt bestämmelser som regeringen meddelar. *Ersättningen fastställles av rättshjälpsnämnden.*

Föreslagen lydelse

andra och tredje styckena motsvarande tillämpning.

Ersättning till offentligt biträde utgår av allmänna medel.

I mål eller ärende som avses i 41 § får offentligt biträde föranstalta om sådan utredning som är skäligen påkallad för tillvaratagande av dens rätt som åtgärden avser och som ej kan erhållas genom myndighet som handlägger målet eller ärendet. Har offentligt biträde ej utsetts, får rättshjälpsnämnden på ansökan av den som åtgärden avser besluta om utredning.

Den som efter beslut av offentligt biträde eller rättshjälpsnämnd medverkat vid utredning har rätt till ersättning av allmänna medel enligt bestämmelser som regeringen meddelar. *I fråga om fastställande av ersättningen äger 43 § andra och tredje styckena motsvarande tillämpning.*

Rådgivning

46 §

Med rådgivning förstås i denna lag *kortare* rådgivning och därmed jämförlig åtgärd i rättslig angelägenhet. Som rådgivning skall dock ej anses åtgärd i angelägenhet som avses i 8 § första stycket 5 eller som omfattas av förordnande som meddelats med stöd av 8 § andra stycket.

Med rådgivning förstås i denna lag rådgivning och därmed jämförlig åtgärd i rättslig angelägenhet *under högst en timme*. Som rådgivning skall dock ej anses åtgärd i angelägenhet som avses i 8 § första stycket 5 eller som omfattas av förordnande som meddelats med stöd av 8 § andra stycket.

47 §

Rådgivning sker mot en avgift som motsvarar en *etthundratjugofemtedel* av det basbelopp som anges i 6 § första stycket, *jämnad* till närmast lägre tiotal kronor. Avgiften får nedsättas eller efterges, om särskilda skäl föreligger. För vad som nedsatts eller eftergivits utgår ersättning av allmänna medel till den som meddelat rådgivning.

Rådgivning sker mot en avgift som motsvarar en *halv procent* av det basbelopp som anges i 6 § första stycket *för varje påbörjad tidsperiod om 15 minuter*. Avgiften för rådgivningen *jämnas* till närmast lägre tiotal kronor. Avgiften får nedsättas eller efterges, om särskilda skäl föreligger. För vad som nedsatts eller eftergivits utgår er-

Nuvarande lydelse

Lämnas efter rådgivning allmän rättshjälp, skall kostnaden för rådgivningen anses som en kostnad för den allmänna rättshjälpen. Den rättssökande får därvid räkna sig erlagd rådgivningsavgift till godo såsom betalning på kostnadsbidrag.

Rådgivning meddelas av advokat eller av biträdande jurist på advokatbyrå utan beslut av rättshjälpsnämnden.

Beslut om nedsättning eller eftergift av rådgivningsavgift meddelas av biträdet.

Föreslagen lydelse

sättning av allmänna medel till den som meddelat rådgivning.

Beviljas allmän rättshjälp efter rådgivning, skall kostnaden för rådgivningen anses som en kostnad för den allmänna rättshjälpen. Erläggande av rådgivningsavgift skall anses som betalning på rättshjälpsavgift.

48 §

Rådgivning meddelas av advokat eller av biträdande jurist på advokatbyrå.

Beslut om rådgivningsavgift jämlikt 47 § första stycket ankommer på den som meddelat rådgivningen.

Särskilda bestämmelser

49 §

Mot rättshjälpsnämnds eller annan förvaltningsmyndighets beslut enligt denna lag föres talan hos centralmyndigheten genom besvär. Mot centralmyndighetens beslut i anledning av besvär får talan ej föras.

I fråga om talan mot allmän domstols, krigsrätts eller förvaltningsdomstols beslut enligt denna lag tillämpas vad som i allmänhet gäller om talan mot sådan domstols beslut.

I fråga om talan mot domstols beslut enligt denna lag tillämpas vad som i allmänhet gäller om talan mot beslut av domstolen.

Mot beslut enligt denna lag av rättshjälpsnämnd eller annan förvaltningsmyndighet som ej omfattas av första stycket föres talan hos besvärsnämnden genom besvär. Mot beslut av advokat eller biträdande jurist på allmän advokatbyrå får talan dock ej föras.

Talan får ej föras mot besvärsnämndens beslut enligt denna lag.

49 a §

Talan mot beslut i fråga om rättshjälp får föras, förutom av enskild part, av domstolsverket. Räknas besvärstid från den dag då part fått del av beslutet, får domstolsverket likväl ej väcka besvärstalan senare än två månader från dagen för beslutet. Domstolsverket får föra talan även till förmån för enskild part.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Talan mot beslut i fråga om rättshjälp för föras även av annan myndighet som regeringen bestämmer. Därvid skall vad i första stycket sägs om domstolsverkets talerätt tillämpas.

Undanröjes beslut om rättshjälp, skall den som haft rättshjälpen själv bära kostnaderna för denna. Föreligger särskilda skäl, får dock förordnas att kostnaderna eller del därav skall betalas av statsverket.

50 §

Bestämmelserna i denna lag om angelägenhet, som skall prövas av förvaltningsmyndighet, gäller även sådant ärende vid *allmän domstol, krigsrätt, arbetsdomstolen eller bostadsdomstolen*, som avser domstolens förvaltande verksamhet.

Bestämmelserna i denna lag om angelägenhet, som skall prövas av förvaltningsmyndighet, gäller även sådant ärende vid domstol, som avser domstolens förvaltande verksamhet.

51 §

Den som, i firma eller annars, i yrkesmässig verksamhet som ej utövas vid advokatbyrå uppsåtligen använder benämningen rättshjälp på sätt som är ägnat att leda till att verksamheten förväxlas med den rättshjälpsverksamhet som enligt denna lag utövas vid advokatbyrå dömes till böter. Detsamma gäller den som uppsåtligen, i firma eller annars, i yrkesmässig verksamhet obehörigen använder benämningen allmän advokatbyrå eller benämning som är ägnad att leda till förväxling därmed.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1979.

Har allmän rättshjälp beviljats före denna lags ikraftträdande skall om rättshjälpen gälla följande. Bestämmelserna i 16 och 17 §§ är fortfarande tillämpliga i sin lydelse före den 1 juli 1979. För tiden till utgången av år 1980 gäller detsamma 22 § tredje stycket, 27–30 och 34 §§. Utöver 17 § i den äldre lydelsen tillämpas 17 § andra meningen i den nya lydelsen. Utöver 20 § i den nya lydelsen tillämpas fortfarande 20 § andra stycket i den äldre lydelsen. Ersättning till medlare fastställs av domstolen. Bestämmelsen i 27 § första meningen i den nya lydelsen gäller ej i den mån skyldighet att utge kostnadsbidrag fullgjorts enligt 16 § andra stycket i den äldre lydelsen. Kostnadsbidrag och maximibelopp för sådant bidrag som har fastställts med tillämpning av rättshjälpslagen i dess äldre lydelse skall vid tillämpning av lagen i dess nya lydelse jämföras med rättshjälpsavgift och maximibelopp för sådan avgift.

Har motpart före denna lags ikraftträdande ålagts ersättningsskyldighet för rättshjälpskostnad jämlikt 31 §, skall statsverkets rätt att enligt nämnda paragraf uppbära ersättning som tillkommer den rättssökande övergå på denne, om ersättningen vid försök till indrivning inte kunnat uttagas inom ett år från beslutet om ersättningsskyldighet.

2 Förslag till

Lag om ändring i föräldrabalken

Härigenom föreskrivs att 21 kap. 11 § föräldrabalken skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

11 §¹

Beträffande parts skyldighet att ersätta motparts kostnader i ärende enligt detta kapitel äga utsökningslagens bestämmelser om kostnader i utsökningsmål hos överexekutor motsvarande tillämpning.

Kostnad för utförande av uppdrag enligt 2 § första stycket andra punkten, hämtning eller omhändertagande av barn och läkarundersökning betalas av allmänna medel. Fråga om ersättning för sådan kostnad prövas av länsrätten.

Kostnad för utförande av uppdrag enligt 2 § första stycket andra punkten, hämtning eller omhändertagande av barn och läkarundersökning betalas av allmänna medel.

Den som har hand om barnet får tillerkännas ersättning och förskott i anledning av kostnad för resa och uppehälle i samband med inställelse vid läkarundersökning enligt 10 §. Härvid äger 15 § förvaltningsprocesslagen (1971:291) motsvarande tillämpning.

Fråga om ersättning enligt andra och tredje styckena prövas av länsrätten.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1979.

3 Förslag till

Lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om rättegångsbalken att 17 kap. 14 §, 30 kap. 12 §, 31 kap. 1 §, 33 kap. 5 §, 49 kap. 4 och 7 §§, 52 kap. 1 §, 54 kap. 8 § samt 56 kap. 1 § skall ha nedan angivna lydelse.

17 kap.

14 §²

Rätten äge, när skäl äro därtill, i dom förordna, att den må verkställas utan hinder av att den icke äger laga kraft.

¹ Senaste lydelse 1971:305.

Nuvarande lydelse

Beslut under rättegången, mot vilket talan ej må föras särskilt, skall genast gå i verkställighet. *Vad nu sagts gälla ock* beslut, varigenom rätten avvisat ombud eller biträde *eller* ogillat tredje mans yrkande att få som intervenient deltaga i rättegången *eller* utlåtit sig angående ersättning eller förskott till biträde, vittne, sakkunnig eller annan, som ej är part eller intervenient, *eller* förordnat om någons hållande i häkte eller om kvarstad, skingringsförbud eller annan handräckning eller om hävande av sådan åtgärd *eller* till biträde utsett annan, än part föreslagit. Rätten äge, när skäl äro därtill, i beslut, varigenom föreläggande meddelats part eller annan att förete skriftligt bevis eller att tillhandahålla föremål för syn eller besiktning, förordna, att beslutet må verkställas utan hinder av att det icke äger laga kraft.

Föreslagen lydelse

Beslut under rättegången, mot vilket talan ej må föras särskilt, skall genast gå i verkställighet. *Det samma gäller* beslut, varigenom rätten

1. avvisat ombud eller biträde,
2. ogillat tredje mans yrkande att få som intervenient deltaga i rättegången,
3. utlåtit sig angående ersättning eller förskott till biträde, vittne, sakkunnig eller annan, som ej är part eller intervenient,
4. förordnat om någons hållande i häkte eller om kvarstad, skingringsförbud eller annan handräckning eller om hävande av sådan åtgärd,
5. till biträde utsett annan än part föreslagit, *eller*
6. *utlåtit sig i annat fall än som avses i 3 eller 5 i fråga som gäller allmän rättshjälp, dock ej beslut om ersättningsskyldighet enligt 31 § rättshjälpslagen (1972:429).*

Rätten äge, när skäl äro därtill, i beslut, varigenom föreläggande meddelats part eller annan att förete skriftligt bevis eller att tillhandahålla föremål för syn eller besiktning, förordna att beslutet må verkställas utan hinder av att det icke äger laga kraft.

Är särskild föreskrift meddelad därom, att dom eller beslut, som icke äger laga kraft, må verkställas, vare den gällande.

30 kap.

12 §³

Beslut under rättegången, mot vilket talan ej må föras särskilt, skall genast gå i verkställighet. *Vad nu sagts gälla ock* beslut, varigenom rätten avvisat ombud, biträde eller försvarare *eller* utlåtit sig angående ersättning eller förskott av

Beslut under rättegången, mot vilket talan ej må föras särskilt, skall genast gå i verkställighet. *Det samma gäller* beslut, varigenom rätten

1. avvisat ombud, biträde eller försvarare,

² Senaste lydelse 1972: 430.

³ Senaste lydelse 1972: 430.

Nuvarande lydelse

allmänna medel till målsägande eller angående ersättning eller förskott till biträde, försvarare, vittne, sakkunnig eller annan, som ej är part, *eller* angående häktning eller åtgärd, som avses i 25–28 kap., *eller* till försvarare utsett annan, än part föreslagit. Rätten äge, när skäl äro därtill, i beslut, varigenom föreläggande meddelats part eller annan att förte skriftligt bevis eller att tillhandahålla föremål för syn eller besiktning, förordna, att beslutet må verkställas utan hinder av att det icke äger laga kraft.

Föreslagen lydelse

2. utlåtit sig angående ersättning eller förskott av allmänna medel till målsägande eller angående ersättning eller förskott till biträde, försvarare, vittne, sakkunnig eller annan, som ej är part,

3. utlåtit sig angående häktning eller åtgärd, som avses i 25–28 kap.,

4. till försvarare utsett annan än part föreslagit, *eller*

5. utlåtit sig i annat fall än som avses i 2 eller 4 i fråga som gäller rättshjälp enligt rättshjälpslagen (1972:429), dock ej beslut om skyldighet att till statsverket återbetala kostnad för rättshjälpen.

Rätten äge, när skäl äro därtill, i beslut, varigenom föreläggande meddelats part eller annan att förte skriftligt bevis eller att tillhandahålla föremål för syn eller besiktning, förordna att beslutet må verkställas utan hinder av att det icke äger laga kraft.

Är särskild föreskrift meddelad därom, att dom eller beslut, som icke äger laga kraft, må verkställas, vare den gällande.

31 kap.

1 §¹

Dömes i mål, vari åklagare för talan, den tilltalade för brottet, skall han till statsverket återgälda vad enligt rättens beslut av allmänna medel utgått för hans inställelse vid rätten under förundersökningen, till vittne eller sakkunnig eller eljest för bevisning under förundersökningen eller i rättegången samt i ersättning till försvarare så ock statsverkets kostnad för hans hämtande till rätten. Den tilltalade vare dock ej ersättningsskyldig för kostnad, som icke skäligen varit påkallad för utredningen, eller för kostnad, som vållats genom vålds-

Dömes i mål, vari åklagare för talan, den tilltalade för brottet, skall han till statsverket återgälda vad enligt rättens beslut av allmänna medel utgått för hans inställelse vid rätten under förundersökningen, till vittne eller sakkunnig eller eljest för bevisning under förundersökningen eller i rättegången samt i ersättning till försvarare så ock statsverkets kostnad för hans hämtande till rätten. Den tilltalade vare dock ej ersättningsskyldig för kostnad, som icke skäligen varit påkallad för utredningen, eller för kostnad, som vållats genom vålds-

¹ Senaste lydelse 1974: 573.

Nuvarande lydelse

löshet eller försummelse av annan än den tilltalade, hans ombud eller av honom utsedd försvarare. Han vare ej heller i annat fall än som sägs i 4 § första stycket skyldig att betala mera än som motsvarar det för honom gällande maximibeloppet för *kostnadsbidrag* vid allmän rättshjälp enligt rättshjälpslagen (1972: 429).

Vad den tilltalade enligt första stycket skall återgälda får jämkas eller eftergivnas, om skäl härtill föreligger med hänsyn till den tilltalades brottslighet eller hans personliga och ekonomiska förhållanden.

Om det belopp som den tilltalade skulle hava att ersätta *understiger visst av regeringen fastställt belopp*, skall kostnaden stanna å statsverket.

Föreslagen lydelse

löshet eller försummelse av annan än den tilltalade, hans ombud eller av honom utsedd försvarare. Han vare ej heller i annat fall än som sägs i 4 § första stycket skyldig att betala mera än som motsvarar det för honom gällande maximibeloppet för *rättshjälpsavgift* vid allmän rättshjälp enligt rättshjälpslagen (1972: 429).

Om det belopp som den tilltalade skulle hava att ersätta *ej överstiger maximibeloppet enligt 12 § första stycket första meningen rättshjälpslagen*, skall kostnaden stanna å statsverket.

33 kap.

5 §⁵

Tredskodom delgives genom rätstens försorg endast

om den innebär att fordran fastställs att utgå med särskild förmanrätt i fast egendom eller tomt-rätt,

om den part som yrkat tredskodomen begär det, eller

om part beviljats rättshjälp *genom beslut av rättshjälpsnämnden*.

Tredskodom delgives genom rätstens försorg endast

om den innebär att fordran fastställs att utgå med särskild förmanrätt i fast egendom eller tomt-rätt,

om den part som yrkat tredskodomen begär det, eller

om part beviljats *allmän* rättshjälp.

49 kap.

4 §⁶

Talan mot underrättens beslut under rättegången skall föras särskilt, om rätten

1. avvisat ombud, biträde eller försvarare;

2. ogillat tredje mans yrkande att få som intervenient deltaga i rättegången;

3. förelagt part eller annan att förete skriftligt bevis eller att tillhandahålla föremål för syn eller besiktning eller ock enligt 3 kap. 3 § 5 tryckfrihetsförordningen eller 9 § första stycket 5 radioansvarighetslagen (1966: 756) funnit det vara av synnerlig vikt att där avsedd uppgift lämnas vid vittnesförhör eller förhör med part under sanningsförsäkran;

⁵ Senaste lydelse 1972: 430.

⁶ Senaste lydelse 1977: 1020.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

4. utlåtits sig angående ådömande av förelagt vite eller häkte eller om ansvar för företeelse i rättegången eller angående skyldighet för någon, som ej är part eller intervenient, att gottgöra i rättegången vållad kostnad;

5. utlåtits sig angående ersättning eller förskott av allmänna medel till målsägande eller angående ersättning eller förskott till biträde, försvarare, vittne, sakkunnig eller annan, som ej är part eller intervenient;

6. utlåtits sig i tvistemål angående kvarstad, skingringsförbud eller annan handräckning eller i brottmål angående häktning eller åtgärd, som avses i 25–28 kap.; *eller*

7. avslagits begäran om *rätts-
hjälp eller om ersättning eller för-
skott till part, som åtnjuter sådan
förmån, eller avslagits begäran om* biträde eller försvarare eller till sådant uppdrag förordnat annan, än part föreslagit.

Särskild talan skall föras genom besvär. Är fråga om beslut, som avses i 1, 2, 3 eller 7, åligger den som vill föra talan att, om beslutet meddelats vid sammanträde för förhandling, genast och eljest inom en vecka från den dag, då han erhöll del därav, anmäla missnöje; försummas det, äge han ej vidare rätt till talan. Rätten pröva genast, om anmälan rätteligen gjorts.

6. utlåtits sig i tvistemål angående kvarstad, skingringsförbud eller annan handräckning eller i brottmål angående häktning eller åtgärd, som avses i 25–28 kap.;

7. avslagits begäran om biträde eller försvarare eller till sådant uppdrag förordnat annan än part föreslagit;

8. utlåtits sig i annat fall än som avses i 5 eller 7 i fråga som gäller allmän rättshjälp; *eller*

9. avslagits begäran om *rätts-
hjälp åt misstänkt i brottmål eller
om ersättning eller förskott till
part, som åtnjuter sådan förmån.*

Särskild talan skall föras genom besvär. Är fråga om beslut, som avses i 1, 2, 3, 7, 8 eller 9, åligger den som vill föra talan att, om beslutet meddelats vid sammanträde för förhandling, genast och eljest inom en vecka från den dag, då han erhöll del därav, anmäla missnöje; försummas det, äge han ej vidare rätt till talan. Rätten pröva genast, om anmälan rätteligen gjorts.

7 §⁷

Har underrätt förklarat domare jävig eller ogillat jäv mot särskild ledamot av nämnd eller bifallit begäran om rättshjälp, skall vid underrättens beslut förbliva.

Har underrätt förklarat domare jävig eller ogillat jäv mot särskild ledamot av nämnd eller bifallit begäran om rättshjälp *åt misstänkt i brottmål*, skall vid underrättens beslut förbliva.

52 kap.

1 §

Vill någon anföra besvär mot underrätts beslut, skall han inom två veckor från den dag, då beslutet meddelades, till underrätten inkomma med besvärsläsa; har beslut under rättegången meddelats annorledes än vid sammanträde för förhandling, skall dock besvärstiden räknas från den

⁷ Senaste lydelse 1972:430.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

dag, då klaganden erhöll del av beslutet. Klagan över beslut om någons häktande eller kvarhållande i häkte eller i fråga, som avses i 49 kap. 6 §, vare ej inskränkt till viss tid.

Om skyldighet att anmäla missnöje med beslut, som avses i 49 kap. 3 § eller 4 § första stycket 1, 2, 3 eller 7, stadgas i nämnda kapitel.

Om skyldighet att anmäla missnöje med beslut, som avses i 49 kap. 3 § eller 4 § första stycket 1, 2, 3, 7, 8 eller 9, stadgas i nämnda kapitel.

54 kap.

8 §

Ej må talan föras mot hovrätts beslut angående jäv mot domare i underrätt eller i dit fullföljd fråga, som avses i 49 kap. 4 § första stycket 7 eller 6 §.

Ej må talan föras mot hovrätts beslut angående jäv mot domare i underrätt eller i dit fullföljd fråga, som avses i 49 kap. 4 § första stycket 7 eller 9 eller 6 §.

56 kap.

1 §

Vill någon anföra besvär mot hovrätts beslut, skall han inom fyra veckor från den dag, då beslutet meddelades, till underrätten inkomma med besvärslinlaga; har beslut under rättegången meddelats annorledes än vid sammanträde för förhandling, skall dock besvärstiden räknas från den dag, då klaganden erhöll del av beslutet. Klagan över beslut om någons häktande eller kvarhållande i häkte vare ej inskränkt till viss tid.

Om skyldighet att anmäla missnöje mot hovrätts beslut i fråga, som avses i 49 kap. 3 § eller 4 § första stycket 1, 2, 3 eller 7, stadgas i 54 kap. 3 §.

Om skyldighet att anmäla missnöje mot hovrätts beslut i fråga, som avses i 49 kap. 3 § eller 4 § första stycket 1, 2, 3, 7, 8 eller 9, stadgas i 54 kap. 3 §.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1979.

4 Förslag till**Lag om ändring i förvaltningsprocesslagen (1971:291)**

Häriigenom föreskrivs att 34 § förvaltningsprocesslagen (1971:291) skall ha nedan angivna lydelse.

34 §¹

Mot beslut, som ej innebär att målet avgöres, får talan föras endast i samband med talan mot beslut i själva målet. Talan får dock föras särskilt när rätten

¹ Senaste lydelse 1974:357.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

1. ogillat invändning om jäv mot ledamot av rätten eller invändning om att hinder föreligger för talans prövning.

2. avvisat ombud eller biträde,

3. förordnat rörande saken i avvaktan på målets avgörande,

4. förelagt någon att medverka på annat sätt än genom inställelse inför rätten och underlåtenhet att iakttaga föreläggandet kan medföra särskild påföljd för honom.

5. utdömt vite eller annan påföljd för underlåtenhet att iakttaga föreläggande eller adömt straff för förseelse i förfarandet eller ålagt vittne eller sakkunnig att ersätta kostnad som vållats genom försummelse eller tredska,

6. förordnat angående undersökning eller omhändertagande av person eller egendom eller om annan liknande åtgärd *eller*

7. förordnat angående ersättning för någons medverkan i målet.

6. förordnat angående undersökning eller omhändertagande av person eller egendom eller om annan liknande åtgärd,

7. förordnat angående ersättning för någons medverkan i målet, *eller*

8. *utlätit sig i annat fall än som avses i 7 i fråga som gäller rätts hjälp enligt rättshjälpslagen (1972:429).*

Mot beslut, varigenom mål återförvisas till lägre instans, får talan föras endast om beslutet innefattar avgörande av fråga, som inverkar på målets utgång.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1979.

5 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1977: 729) om patentbesvärsrätten

Härigenom föreskrivs att 17 § lagen (1977: 729) om patentbesvärsrätten skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*17 §¹

I fråga om talan mot patentbesvärsrättens slutliga beslut finns bestämmelser i patentlagen (1967: 837), mönsterskyddslagen (1970: 485), varumärkeslagen (1960: 644), namnlagen (1963: 521) och lagen (1977: 1016) med vissa bestämmelser på tryckfrihetsförordningens område.

Mot patentbesvärsrättens beslut, som ej är slutligt, får talan föras endast i samband med talan mot beslut i själva målet. Talan får dock föras särskilt när rätten har

¹ Senaste lydelse 1977: 1021.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

1. ogillat invändning om jäv mot ledamot av rätten eller invändning om att hinder föreligger för talans prövning,
2. avvisat ombud eller biträde,
3. utdömt vite eller straff för underlåtenhet att iakttaga föreläggande eller ålagt vittne eller sakkunnig att ersätta kostnad som vållats genom försummelse eller tredska,
4. förordnat angående ersättning för någons medverkan i målet,

5. utlåtits sig i annat fall än som avses i 4 i fråga som gäller allmän rätts hjälp.

Särskild talan som avses i andra stycket får föras av den som beslutet angår, om det har gått honom emot. Talan föres genom besvär hos regeringsrätten. Därvid äger bestämmelserna i 7 § förvaltningsprocesslagen (1971: 291) motsvarande tillämpning.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1979.

6 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1973: 188) om arrendenämnder och hyresnämnder

Härigenom föreskrivs att 23 § lagen (1973: 188) om arrendenämnder och hyresnämnder skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*23 §¹

Om fullföljd av talan mot hyresnämnds beslut i ärende enligt 12 kap. jordabalken eller hyresförhandlingslagen (1978: 304) eller i ärende angående bostadsrätt, bostadssanering eller särskild förvaltning eller i ärende enligt lagen (1975: 1132) om förvärv av hyresfastighet m. m. finns bestämmelser i 12 kap. 70 § jordabalken, 31 § hyresförhandlingslagen, 76 § bostadsrättslagen (1971: 479), 21 § bostadssaneringslagen (1973: 531), 34 § bostadsförvaltningslagen (1977: 792) samt 25 § lagen om förvärv av hyresfastighet m. m.

Mot beslut av hyresnämnd får talan föras särskilt, om nämnden

1. avvisat ansökan som avses i 8, 11, 14–16, 16 a eller 16 c §,
2. avskrivit ärende enligt 8–10, 15 a, 16, 16 a eller 16 c §, dock ej när ärendet kan återupptagas,
3. förordnat angående ersättning för någons medverkan i ärendet,
4. utdömt vite eller annan påföljd för underlåtenhet att iakttaga föreläggande eller ådömt straff för förseelse i förfarandet,

¹ Senaste lydelse 1978: 306.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

5. utlåtits sig i annat fall än som avses i 3 i fråga som gäller allmän rättshjälp.

Särskild talan föres genom besvär hos bostadsdomstolen inom tre veckor från den dag beslutet meddelades. Besvärshandlingen skall inges till domstolen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1979.

7 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1976:839) om statens va-nämnd

Härigenom föreskrivs att 19 § lagen (1976:839) om statens va-nämnd skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

19 §

Talan mot beslut av nämnden, som innebär avgörande av saken, föres genom vad. Detsamma gäller i fråga om beslut, varigenom nämnden i samband med avgörande av saken utlåtits sig om ersättning enligt 14 §. Särskild vadeanmälan behövs ej.

Mot nämndens beslut, varigenom nämnden avvisat ansökan, avskrivit mål, utlåtits sig om ersättning enligt 12 § tredje stycket eller 13 § eller i annat fall än som avses i första stycket utlåtits sig om ersättning enligt 14 § eller utlåtits sig i fråga som avses i 15 §, föres talan genom besvär. Mot annat av nämnden meddelat beslut som ej innebär avgörande av saken får talan föras endast i samband med sådan talan som avses i första stycket första punkten.

Talan mot beslut av nämnden, som innebär avgörande av saken, föres genom vad. Detsamma gäller i fråga om beslut, varigenom nämnden i samband med avgörande av saken utlåtits sig om ersättning enligt 14 § eller i annan fråga som gäller allmän rättshjälp och som rör part. Särskild vadeanmälan behövs ej.

Mot nämndens beslut, varigenom nämnden avvisat ansökan, avskrivit mål, utlåtits sig om ersättning enligt 12 § tredje stycket eller 13 § eller i annat fall än som avses i första stycket utlåtits sig om ersättning enligt 14 § eller i annan fråga som gäller allmän rättshjälp eller utlåtits sig i fråga som avses i 15 §, föres talan genom besvär. Mot annat av nämnden meddelat beslut som ej innebär avgörande av saken får talan föras endast i samband med sådan talan som avses i första stycket första punkten.

Beslut av nämnden får verkställas som domstols dom.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1979.

8 Förslag till

Lag om ändring i utsökningslagen (1877: 31 s. 1)

Härigenom föreskrivs att 212 och 219 §§ utsökningslagen (1877: 31 s. 1) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Har överexekutor genom särskilt beslut utlåtut sig över omständighet, som angår målets behandling; däröver må ej besvär anföras annorledes än i sammanhang med huvudsaken. Ej vare part förment att särskilt överklaga beslut, varigenom överexekutor före målets slutliga avgörande utlåtut sig i fråga, som avses i 195 § 1 mom., eller meddelat förordnande enligt 208 §. Tilltror part sig visa, att utsökningsmål av överexekutor onödigt uppehålls; äge då att däröver klaga.

Föreslagen lydelse

212 §¹

Har överexekutor genom särskilt beslut utlåtut sig över omständighet, som angår målets behandling; däröver må ej besvär anföras annorledes än i sammanhang med huvudsaken. Ej vare part förment att särskilt överklaga beslut, varigenom överexekutor före målets slutliga avgörande utlåtut sig i fråga, som avses i 195 § 1 mom., eller meddelat förordnande enligt 208 § *eller utlåtut sig i fråga som gäller allmän rättshjälp*. Tilltror part sig visa, att utsökningsmål av överexekutor onödigt uppehålls; äge då att däröver klaga.

219 §²

Talan mot hovrätts utslag eller beslut i utsökningsmål skall fullföljas genom besvär till högsta domstolen.

Har i utsökningsmål hovrätt meddelat beslut, varigenom målet visats åter till överexekutor eller utmättningsman, skall vad i 211 § 2 mom. finnes stadgat äga motsvarande tillämpning.

Över beslut, varigenom hovrätten, innan ändringssökandet slutligen prövas, förordnat, att överexekutors utslag icke må verkställas eller att, om verkställighet redan följt, ytterligare åtgärd ej må vidtagas, eller utlåtut sig i fråga, som i 195 § 1 mom. sägs, må särskild talan föras. Har hovrätten i annat fall är nu sagts genom särskilt beslut utlåtut sig över omständighet, som angår målets behandling; däröver

Över beslut, varigenom hovrätten, innan ändringssökandet slutligen prövas, förordnat, att överexekutors utslag icke må verkställas eller att, om verkställighet redan följt, ytterligare åtgärd ej må vidtagas, eller utlåtut sig i fråga, som i 195 § 1 mom. sägs, *eller utlåtut sig i fråga som gäller allmän rättshjälp*, må särskild talan föras. Har hovrätten i annat fall är nu sagts genom särskilt beslut utlåtut sig över om-

¹ Senaste lydelse 1946: 814.

² Senaste lydelse 1946: 814.

Nuvarande lydelse

må besvär ej anföras annorledes än i sammanhang med huvudsaken.

Föreslagen lydelse

ständighet, som angår målets behandling; däröver må besvär ej anföras annorledes än i sammanhang med huvudsaken.

Ej må klagan föras över utslag, varigenom hovrätten undanröjt förordnande, som av överexekutor meddelats enligt 208 §.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1979.

9 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1966: 293) om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall

Härigenom föreskrivs att 23 och 34 §§ lagen (1966: 293) om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

23 §

Mot psykiatriska nämndens beslut får talan icke föras.

Mot psykiatriska nämndens beslut *enligt denna lag* får talan icke föras.

34 §¹

Utskrivningsnämnd eller psykiatriska nämnden får avgöra ärenden endast om nämndens samtliga ledamöter äro närvarande. Beslut rörande förskott på ersättning som avses i 32 § eller 33 § tredje stycket får dock på nämndens vägnar meddelas av ordföranden.

Utskrivningsnämnd eller psykiatriska nämnden får avgöra ärenden endast om nämndens samtliga ledamöter äro närvarande. Beslut rörande förskott på ersättning som avses i 32 § eller 33 § tredje stycket får dock på nämndens vägnar meddelas av ordföranden. *Detsamma gäller beslut som rör rättshjälp genom offentligt biträde.*

Bestämmelserna i 29 kap. rättegångsbalken om omröstning i överrätt äga motsvarande tillämpning på avgörande av utskrivningsnämnd eller psykiatriska nämnden.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1979.

¹ Senaste lydelse 1973: 129.

10 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1967:940) angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda

Häri genom föreskrivs att 22 och 45 §§ lagen (1967:940) angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

22 §¹

Beslutsnämnd får avgöra ärende endast om ordföranden och minst två andra ledamöter är närvarande. Beslut rörande förskott på ersättning som avses i 20 § eller 21 § tredje stycket får dock på nämndens vägnar meddelas av ordföranden.

Beslutsnämnd får avgöra ärende endast om ordföranden och minst två andra ledamöter är närvarande. Beslut rörande förskott på ersättning som avses i 20 § eller 21 § tredje stycket får dock på nämndens vägnar meddelas av ordföranden. *Detsamma gäller beslut som rör rätts hjälp genom offentligt biträde.*

Bestämmelserna i 29 kap. rättegångsbalken om omröstning i överrätt äger motsvarande tillämpning på avgörande av nämnden.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

45 §²

Mot psykiatriska nämndens beslut eller huvudtillsynsmyndighetens beslut enligt 44 § får talan icke föras.

Mot psykiatriska nämndens beslut *enligt denna lag* eller huvudtillsynsmyndighetens beslut enligt 44 § får talan icke föras.

I fråga om talan mot länsskolnämnds beslut gäller 54 § skollagen i tillämpliga delar.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1979.

¹ Senaste lydelse 1973: 130.

² Senaste lydelse 1971: 639.

Motionerna

Under den allmänna motionstiden vid 1977/78 års riksmöte väckt motion

I motionen 1977/78: 287 av Per Gahrton (fp) hemställs att riksdagen ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om generösare principer för rättshjälp då rättshjälpsbehovet uppstått på grund av felaktigt myndighetshandlande.

Under den allmänna motionstiden vid 1978/79 års riksmöte väckta motioner

I motionen 1978/79: 1167 av Kerstin Andersson i Kumla m. fl. (s) hemställs att riksdagen hos regeringen begär en översyn av rättegångskostnads- och rättshjälpsreglerna i mål om miljöskador med sikte på att förbättra den enskildes möjligheter att med tekniskt biträde föra talan om ersättning för sådana skador.

I motionen 1978/79: 1173 av Filip Fridolfsson (m) hemställs att riksdagen hos regeringen begär förslag om sådana ändringar i rättshjälpslagen att näringsidkare ges möjlighet att få rättshjälp också i angelägenheter som berör hans näringsverksamhet.

Med anledning av propositionen väckta motioner

I motionen 1978/79: 2159 av Marianne Karlsson (c) hemställs att riksdagen ändrar rättshjälpslagen så att lagen blir tillämplig på ansökan om patent.

I motionen 1978/79: 2168 av Eric Jönsson m. fl. (s) hemställs att riksdagen beslutar att Malmö skall vara kansliort för en av rättshjälpsnämnderna.

I motionen 1978/79: 2169 av Ulla Tillander m. fl. (c) hemställs att riksdagen beslutar att Malmö skall vara kansliort för en av rättshjälpsnämnderna.

I motionen 1978/79: 2173 av Britta Bergström (fp) hemställs att riksdagen beslutar dels att tre av de nuvarande rättshjälpsnämnderna behålls i den nya organisationen (yrkande 1), dels att rättshjälpsnämnderna i Malmö, Stockholm och Sundsvall behålls i den nya organisationen (yrkande 2).

I motionen 1978/79: 2174 av Britta Bergström m. fl. (fp) hemställs att riksdagen beslutar att Malmö skall vara kansliort för en av rättshjälpsnämnderna även efter omorganisationen.

I motionen 1978/79: 2175 av Bo Forslund m. fl. (s) hemställs att riksdagen beslutar att Sundsvall kvarstår som lokaliseringsort för rättshjälpsnämnd.

I motionen 1978/79: 2176 av Birgitta Hambræus m. fl. (c) hemställs att riksdagen beslutar ändra rättshjälpslagen så att ersättning kan lämnas även till tekniskt och annat sakkunnigt biträde vid miljömål.

I motionen 1978/79: 2177 av Kurt Hugosson (s) och Doris Håvik (s) hemställs att riksdagen beslutar dels att utvidga rättshjälpsförmånerna vid bodelning på sätt som föreslås i motionen (yrkande 1), dels att avslå propositionens förslag till utvidgning av rättshjälpsförmånerna för näringsidkare (yrkande 2).

I motionen 1978/79: 2178 av Kurt Hugosson m. fl. (s) hemställs att riksdagen beslutar att rättshjälpsnämnden i Göteborg skall vara kvar.

I motionen 1978/79: 2179 av Bertil Johansson (c) och Kurt Söderström (m) hemställs dels att riksdagen avslår propositionens förslag till regler angående kostnaderna för privat sakkunnig (yrkande 1), dels att riksdagen beslutar om reglerna angående kostnaderna för privat sakkunnig på sätt som framförs i motionen (yrkande 2).

I motionen 1978/79: 2180 av Marianne Karlsson (c) hemställs att riksdagen hos regeringen begär en snabb utredning av möjligheten att genom tillskapande av lätt ifyllbara blanketter och förbättrad myndighetsservice göra rättshjälp till biträdeskostnad onödig i många fall.

I motionen 1978/79: 2181 av Åke Polstam m. fl. (c) hemställs att riksdagen dels beslutar på sätt anförs i motionen angående fastställande av den övre beloppsgränsen till tjugo basbelopp för rättshjälp till näringsidkare i dennes näringsverksamhet (yrkande 1), dels beslutar på sätt anförs i motionen angående borttagande av regeln om högst två anställda i fråga om rättshjälp till näringsidkare (yrkande 2), dels som sin mening ger regeringen till känna att de två kvarvarande rättshjälpsnämnderna bör lokaliseras till Jönköping och Sundsvall (yrkande 3), dels beslutar att föreslagna ändringar skall träda i kraft den 1 januari 1980 (yrkande 4).

I motionen 1978/79: 2182 av Kurt Söderström (m) hemställs att riksdagen beslutar att besvär över beslut om beviljande av allmän rättshjälp skall fullföljas till besvärsnämnden för rättshjälpen.

I motionen 1978/79: 2183 av Kurt Söderström (m) och Bertil Johansson (c) hemställs att riksdagen som sin mening uttalar att nuvarande riktlinjer för nedsättning och eftergift av rättshjälpsavgift i princip bör behållas oförändrade.

I motionen 1978/79: 2184 av Kurt Söderström (m) och Catarina Rönnung (s) hemställs att riksdagen med ändring av förslaget i propositionen beslutar att ikraftträdandet skall ske den 1 januari 1980.

I motionen 1978/79: 2185 av Håkan Winberg m. fl. (m) hemställs att riksdagen beslutar dels att i lagtexten om rättshjälpsnämndernas och besvärsnämndens sammansättning skall anges att av de två advokaterna en skall vara anställd på allmän advokatbyrå och en vara enskilt verksam (yrkande 1), dels att uttala att näringsidkares möjligheter att få rättshjälp

utvidgas i förhållande till vad som föreslås i propositionen (yrkande 2), dels att reglerna om rättshjälp vid bodelning utformas så att möjligheterna att få biträde jämföras med möjligheterna att få särskild skiftesman (yrkande 3), dels att förordnande av biträde i vissa regeringsärenden skall ankomma på expeditionschefen i vederbörande departement (yrkande 4), dels att det allmänna talerätt i frågor om rättshjälp skall föras av annat organ än domstolsverket (yrkande 5), dels att antalet rättshjälpsnämnder skall vara fyra (yrkande 6), dels att rättshjälpsnämnderna skall ligga i Stockholm, Malmö, Göteborg och Sundsvall (yrkande 7), dels att ikraftträdandet uppskjuts till den 1 januari 1980 (yrkande 8).

I motionen 1978/79: 2190 av Erik Hovhammar m. fl. (m) hemställs att riksdagen beslutar dels att näringsidkares rätt till allmän rättshjälp skall bedömas på sätt som anges i motionen (yrkande 1), dels att möjligheterna för näringsidkare att erhålla rättshjälp inte skall vara beroende av i vilken företagsform rörelsen bedrivs (yrkande 2).

I motionen 1978/79: 2191 av Inger Lindquist (m) och Bo Siegbahn (m) hemställs att riksdagen beslutar att förlägga en rättshjälpsnämnd till Göteborg.

Utskottet

Inledning

Åren 1972–1973 beslöt riksdagen om en genomgripande reform av samhällets rättshjälp, se prop. 1972: 4, JuU 12, rskr 205, prop. 1972: 132, JuU 1973: 1, rskr 21 och prop. 1973: 74, JuU 19, rskr 169. Reformen regleras främst i rättshjälpslagen (1972: 429), som trädde i kraft den 1 juli 1973.

Enligt rättshjälpssystemet kan rättshjälp i princip lämnas var och en i varje rättslig angelägenhet, där behov av bistånd föreligger, oavsett om angelägenheten skall behandlas vid domstol eller vid annan myndighet eller om den inte alls skall prövas av myndighet. Lagen skiljer mellan fyra slag av rättshjälp, nämligen allmän rättshjälp, rättshjälp åt misstänkt i brottmål, rättshjälp genom offentligt biträde samt rådgivning.

Allmän rättshjälp kan lämnas i fråga om varje rättslig angelägenhet där behov av sådant bistånd föreligger, såvida inte rättshjälp skall utgå i annan form. Vissa begränsningar gäller dock. Sålunda är personer i de högre inkomstlägena uteslagna från allmän rättshjälp liksom andra juridiska personer än dödsbon. Begränsningar gäller också om den rättsliga angelägenheten eller sökanden saknar närmare anknytning till Sverige. Allmän rättshjälp utgår vidare i allmänhet inte till näringsidkare i angelägenhet som har samband med näringsverksamheten. Den allmänna rättshjälpen innebär att staten betalar kostnaderna i ärendet, bl. a. kostnad för biträde, under förutsättning att den rättssökande själv bidrar till kostnaden efter förmåga enligt vissa normer (kostnadsbidrag).

Rättshjälp åt misstänkt i brottmål innefattar bl.a. biträde av offentlig försvarare. Rättshjälp genom offentligt biträde förekommer i vissa i lagen särskilt angivna förvaltningsärenden som rör den personliga rörelsefriheten eller den kroppsliga integriteten. Den enskildes ekonomi saknar betydelse vid prövningen av frågan om det skall utgå rättshjälp åt misstänkt i brottmål eller rättshjälp genom offentligt biträde.

Rättshjälp kan slutligen utgå såsom rådgivning. Rådgivning innebär rätt att mot en indexreglerad avgift av f. n. 100 kr. få göra en kortare konsultation hos advokat eller biträdande jurist på advokatbyrå.

För tillgodoseende av allmänhetens behov av rättshjälp har inrättats 30 allmänna advokatbyråer, vilkas advokater eller biträdande jurister lämnar rättshjälp. Rättshjälp lämnas emellertid också av advokat eller biträdande jurist vid enskild advokatbyrå. I vissa fall får även annan person lämna rättshjälp.

De administrativa uppgifterna på rättshjälpsområdet sköts regionalt av särskilda rättshjälpsnämnder. Det finns sex sådana nämnder, nämligen i Stockholm, Göteborg, Malmö, Jönköping, Sundsvall och Umeå. För tillsyn över verksamheten vid rättshjälpsnämnder och allmänna advokatbyråer och för samordning av uppgifterna inom rättshjälpsområdet finns en centralmyndighet. Som sådan fungerar domstolsverket.

Beslut som rör allmän rättshjälp meddelas i regel av rättshjälpsnämnd. Fråga om ersättning till biträde i mål eller ärende vid allmän domstol prövas dock av domstolen. Även beslut som rör rättshjälp åt misstänkt i brottmål meddelas av den domstol som handlägger själva målet. Beslut angående rättshjälp genom offentligt biträde meddelas däremot alltid av rättshjälpsnämnd.

Beslut som meddelats av rättshjälpsnämnd kan överklagas till centralmyndigheten och prövas där av en särskild besvärsnämnd. Allmän domstols beslut rörande rättshjälp överklagas till högre rätt enligt bestämmelserna i rättegångsbalken.

Reformarbete

Under arbetet med rättshjälpsreformen förutsattes att lagstiftningen på området skulle ses över sedan tillräckliga erfarenheter vunnits av dess tillämpning (JuU 1972: 12 och 1973: 1). I avbidan härpå har rättshjälpslagen ändrats på vissa punkter bl.a. i syfte att förenkla handläggningen av rättshjälpsärenden och i fråga om kostnad för skiftesman vid bodelning (prop. 1974: 71, JuU 18, rskr 235 och prop. 1975/76: 47, JuU 17, rskr 112). I fråga om rättshjälp genom offentligt biträde i utlänningsärenden har beslutats ändringar i rättshjälpslagen som trädde i kraft den 1 juli 1978 (prop. 1977/78: 90, AU 30, rskr 202).

År 1975 tillsattes rättshjälpsutredningen (Ju 1975: 07) med uppgift att i första hand söka effektivisera de olika rättshjälpsformerna och förenkla rättshjälpsystemet. Ett mål skulle vara att nå en ökad anpassning av

samhällets rättshjälp till den rättssökande allmänhetens behov. I september 1977 redovisade utredningen resultatet av sitt arbete i betänkandet (SOU 1977: 49) Översyn av rättshjälpssystemet. Betänkandet har remissbehandlats. De i förevarande proposition framlagda förslagen grundas på betänkandet och remissbehandlingen därav. Lagrådsremiss beslutades i augusti 1978, och beslut om propositionens avlåtande till riksdagen fattades i december 1978.

Propositionens huvudsakliga innehåll

Propositionen innehåller förslag som gäller såväl de materiella bestämmelserna om villkor för och förmåner vid rättshjälp som de formella bestämmelserna om beslutsbefogenheter och om avgifts- och slutregleringssystemet.

Det föreslås att beslutsbefogenheter i stor omfattning skall flyttas från rättshjälpsnämnderna dels till advokater och biträdande jurister vid advokatbyråer, dels till ett stort antal myndigheter, främst domstolar, som handlägger det mål eller ärende vari rättshjälp är aktuell. Det nuvarande rådgivningsinstitutet byggs ut, och avgiften för rådgivning ställs i relation till tidsåtgången. Advokat och biträdande jurist föreslås få behörighet att bevilja allmän rättshjälp i vissa familjerättsliga angelägenheter, t. ex. äktenskapsskillnad. Nuvarande möjligheter till ersättning för biträdeskostnad som uppkommit före ansökan om allmän rättshjälp föreslås utvidgade. Vidare blir domstolar och vissa andra myndigheter behöriga att bevilja allmän rättshjälp. Dessa organ skall enligt förslaget också bestämma ersättning till biträde i mål eller ärende vid domstolen eller myndigheten.

Förslaget innebär också ökade möjligheter för näringsidkare att få allmän rättshjälp när det gäller rättsliga angelägenheter som rör näringsverksamheten. I propositionen föreslås vidare att ersättning för rättssökandes kostnad för medling i tvistemål enligt 42 kap. 17 § rättegångsbalken skall ingå bland förmånerna vid allmän rättshjälp. Förmånligare reglering föreslås också beträffande vissa kostnader för inställelse till läkarundersökning samt i fråga om vissa expeditions- och exekutionsavgifter samt vissa kungörelsekostnader.

Förslaget innefattar också förenklingar i reglerna om den enskildes avgift för rättshjälpen samt slutregleringsförfarandet. Beslutanderätten när det gäller frågor om offentligt biträde enligt rättshjälpslagen flyttas i princip till den myndighet som handlägger det ärende vari frågan uppkommit. I organisatoriskt hänseende föreslås en minskning av antalet rättshjälpsnämnder från sex till två.

Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 1979.

Allmänna synpunkter

Den nuvarande ordningen för samhällets rättshjälp gäller sedan år 1973. I fråga om de materiella bestämmelserna föreligger som angetts ovan vissa

begränsningar i samhällets möjligheter att erbjuda rättshjälp. Några av dessa har motiverats med rättshjälpens karaktär av social förmån medan andra har befunnits nödvändiga av statsfinansiella skäl. I formellt hänseende är rättshjälpssystemets konstruktion förhållandevis invecklad och präglad av olika inslag av byråkrati. Lagstiftningen och därmed systemet har därigenom blivit svårtillgänglig.

I propositionen läggs fram flera förslag i syfte att förbättra och effektivisera de olika rättshjälpsformerna och för att förenkla rättshjälpssystemet. Förslagen präglas av tanken att det rättsskydd som avsågs med reformen skall vidmakthållas och i möjlig mån också förbättras samtidigt som rättshjälpen bättre anpassas efter den rättssökande allmänhetens behov.

De föreslagna förändringarna kommer otvivelaktigt att medföra att rättshjälpssystemet i många hänseenden blir enklare och effektivare. En del spörsmål som tidigare uppmärksammats lämnas emellertid utanför den föreslagna lagstiftningen. Detta gäller t. ex. frågan om ansvaret för motparts rättegångskostnad, frågan om en förmånligare reglering beträffande vissa utredningskostnader och kostnaderna vid bodelning. Detsamma gäller frågan om gränsdragningen för möjligheterna till rättshjälp för angelägenheter som prövas utomlands.

Som framgår av den följande framställningen finns det enligt utskottets mening flera spörsmål som påkallar fortsatta överväganden sedan ytterligare erfarenheter vunnits av tillämpningen av lagstiftningen på området. Utskottet anser därför att en förnyad översyn bör komma till stånd inom några år. Vid översynen är det enligt utskottets mening givet att strävan liksom hittills måste vara att de olika förmånerna i systemet ytterligare byggs ut och förbättras i den takt resurserna medger det.

Under lagstiftningsarbetet har övervägts om inte betydande vinster kunde nås om rättshjälpslagen efter en total överarbetning ersattes med en helt ny lag. Utskottet hyser sympati för en sådan tanke. De nu aktuella ändringarna låter sig emellertid infogas i den nuvarande rättshjälpslagen. Frågan om en total revidering av lagen bör därför – även om en omarbetning från framför allt formella synpunkter framstår som önskvärd – skjutas på framtiden. Tillfälle att på nytt ta upp frågan bör enligt utskottets mening ges i samband med den översyn som utskottet nyss förespråkade.

Under hänvisning till vad nu anförts vill utskottet uttala sin anslutning i stort till de förslag som läggs fram i propositionen. Utskottet återkommer i det följande till skilda spörsmål som aktualiserats genom de föreliggande motionerna eller eljest tilldragit sig utskottets särskilda uppmärksamhet.

Rättshjälp åt näringsidkare

Ett av de spörsmål som tilldragit sig den största uppmärksamheten i fråga om rättshjälpssystemets utformning är frågan i vilken utsträckning allmän rättshjälp skall kunna ges näringsidkare i angelägenhet som har samband med hans näringsverksamhet. Gällande ordning innebär att nä-

ringsidkare som regel inte får sådan rättshjälp. Denna restriktivitet kritiserades motionsvägen redan vid rättshjälpsreformens genomförande, och motionsönskemål om vidgade möjligheter har återkommit under en följd av år.

Frågan har övervägts av rättshjälpsutredningen, och i propositionen läggs fram förslag som innebär ökade möjligheter för näringsidkare att få allmän rättshjälp.

Också nu föreligger ett antal motioner som tar upp frågan om rättshjälp åt näringsidkare. I motionen 1173 kritiseras den rådande ordningen och efterlyses förslag till förbättringar. I motionerna 2181, 2185 och 2190 kritiseras ett i propositionen utvecklat resonemang om att rättshjälp i princip inte bör ges åt näringsidkare vid en årsomsättning av 200 000 kr. eller däröver och i allmänhet inte heller åt näringsidkare som har fler än två anställda. Kritiken går bl. a. ut på att en företagares ekonomiska ställning inte sällan är tämligen oberoende av företagets omsättning och antalet anställda samt att därför möjligheterna att bevilja rättshjälp bör vara betydligt större än vad som följer av resonemanget i propositionen (motionen 2185). Önskemål förs också fram om att det i varje särskilt fall skall göras en fullständig analys av det bokföringsmässiga underlaget (motionen 2190). Det föreslås också att beloppsgränsen skall uttryckas på ett sadant sätt att den automatiskt följer penningvärdets förändring; gränsen för omsättningens storlek skulle inledningsvis kunna sättas till 20 basbelopp enligt lagen om allmän försäkring (motionen 2181). I motionen 2190 förs också fram förslaget att möjligheterna till rättshjälp inte skall vara beroende av i vilken företagsform näringsverksamheten bedrivs. I motionen 2177 framhålls att prioritet nu måste ges åt en utvidgning av förmånerna vid bodelning. Under hänvisning härtill föreslår motionärerna att förslaget till utvidgade möjligheter till rättshjälp åt näringsidkare skall avslås, även om det kan anses berättigat.

Möjligheterna till rättshjälp åt näringsidkare regleras i 8 § första stycket 3 rättshjälpslagen. Enligt detta lagrum får allmän rättshjälp inte lämnas näringsidkare i angelägenhet som har samband med hans näringsverksamhet, om inte särskilda skäl föreligger för rättshjälp med hänsyn till hans ekonomiska förhållanden eller sakens beskaffenhet. Enligt den i propositionen föreslagna lydelsen av lagrummet skall allmän rättshjälp inte få beviljas näringsidkare i angelägenhet som uppkommit i hans näringsverksamhet, om inte skäl föreligger för rättshjälp med hänsyn till verksamhetens art och begränsade omfattning, hans ekonomiska och personliga förhållanden eller omständigheterna i övrigt.

Bakom gällande ordning ligger tanken att rättshjälpen är en social förmån som i första hand bör ge skydd vid oförutsedda händelser som berör enskildas personliga och ekonomiska förhållanden. Det har också beaktats att kostnader för biträde i rättsliga angelägenheter ofta är en normal företeelse i affärlivet, jämförbara med andra driftskostnader som kan påverka

rörelsens resultat. För att undvika stötande konsekvenser av att rättsliga angelägenheter i näringsverksamhet ställs utanför rättshjälpens tillämpningsområde – exempelvis när fråga är om vissa småföretagare som står löntagarna nära – öppnades dock vissa möjligheter till allmän rättshjälp på sätt som nyss har beskrivits.

Frågor om allmän rättshjälp åt näringsidkare har prövats i ett flertal avgöranden av besvärsnämnden för rättshjälp. I praxis har allmän rättshjälp beviljats näringsidkare, vilkas ekonomiska förhållanden varit sådana att de som kostnadsbidrag haft att betala enbart grundavgiften enligt rättshjälpslagen, dvs. ett belopp motsvarande 1/125 av basbeloppet jämnat till närmast lägre tiotal kr., f. n. 100 kr. Denna regel har dock ej varit undantagslös. Allmän rättshjälp har vägrats även i sådana fall, när rörelsen varit av sådan omfattning att den rättssökande av den anledningen inte kunnat jämföras med en löntagare i lägre inkomstläge. Hänsyn har då tagits till omsättningen, tillgångarna i rörelsen, antalet anställda m. m. När det gäller årsomsättningens storlek torde, enligt vad föredragande statsrådet uppgav i lagrådsremissen, gränsen i praxis ha kommit att ligga vid 100 000 kr. eller något däröver. Enligt vad som upplysts under utskottets behandling av ärendet har utvecklingen lett till att gränsen förskjutits från 100 000 kr. till 200 000 kr. Rättshjälp har i enskilda fall beviljats också vid årsomsättning betydligt överstigande sistnämnda belopp.

Rättshjälpsutredningen förordade en mer generös tillämpning av möjligheterna för näringsidkare att få allmän rättshjälp. Utredningen diskuterade möjligheten av att – efter viss förebild i bokföringslagen – föreslå en regel som utesluter endast sådana företagare från allmän rättshjälp som har flera än två årsanställda personer och som har en årlig bruttoomsättning överstigande 200 000 kr. Utredningen avstod emellertid av statsfinansiella skäl från att förorda en sådan regel generellt. Samtidigt framhölls att det i enskilda fall kan finnas skäl att medge allmän rättshjälp trots att antalet anställda överstiger två eller trots att omsättningen överstiger 200 000 kr. Omsättningens storlek och antalet anställda borde enligt utredningen på samma sätt som nu sker spela in i den helhetsbedömning av verksamhetens art och omfattning som skall göras vid prövningen av rättshjälpsfrågan.

I propositionen uttalar föredragande statsrådet sin principiella anslutning till de grundtankar som, enligt vad nyss sagts, ligger bakom den nuvarande regleringen. Han konstaterar också att statsfinansiella skäl med styrka talar för att vissa begränsningar måste gälla vid allmän rättshjälp åt näringsidkare. Begränsningarna får dock inte göras så snäva att allmän rättshjälp vägras småföretagare som praktiskt sett står löntagarna nära eller när sambandet med de privata förhållandena är särskilt påtagligt. Vid en avvägning av olika intressen kommer föredragande statsrådet fram till att utrymme bör beredas för en mer liberal praxis även om utvidgningen av statsfinansiella skäl måste göras med försiktighet.

Efter dessa principiella uttalanden anför föredragande statsrådet att

årsomsättningens storlek, tillgångarna i rörelsen och antalet anställda tillmäts viss vikt enligt nuvarande rättshjälpspraxis. Han finner sig kunna i och för sig dela utredningens synsätt att varken antalet anställda eller omsättningens storlek kan tjäna som säkert kriterium på ett företags storlek. Han anser det dock med hänsyn till den praktiska tillämpningen inte vara möjligt att avstå från en gräns med vissa schablonartade inslag. Till de omständigheter som måste beaktas hör enligt föredragande statsrådet omsättningens storlek. Härvid kan hänsyn också tas till olika branschers lönsamhet och övriga möjligheter att ge näringsidkarna en tillfredsställande materiell standard. Han uttalar vidare att det, räknat i dagens penningvärde, i princip inte bör komma i fråga att bevilja allmän rättshjälp vid en omsättning av 200 000 kr. eller däröver, samt att näringsidkaren i allmänhet inte bör få ha fler än två anställda. Undantagsvis bör dock enligt föredragande statsrådet allmän rättshjälp kunna ges då dessa gränser överskrids. Detta gäller i branscher med låg lönsamhet eller i fall med ömmande omständigheter av personlig eller ekonomisk art. Han tillägger att näringsidkare som saknar anställda, t. ex. konstnärliga och litterära yrkesutövare, med tillämpning av dessa principer bör kunna komma i åtnjutande av allmän rättshjälp i större utsträckning än övriga näringsidkare. Avslutningsvis förordar föredragande statsrådet också en viss uppmjukning av den i praxis tillämpade ordningen att rättshjälp vägras näringsidkare med sådana inkomstförhållanden att rättshjälpsavgiften blir högre än grundavgiften. För en sådan uppmjukning talar enligt föredragande statsrådet det förhållandet att många näringsidkare är att jämföra med vanliga löntagare även om deras inkomst- och förmögenhetsförhållanden skulle medföra högre rättshjälpsavgift.

Vid ställningstagande till frågan i vilken utsträckning allmän rättshjälp bör kunna ges näringsidkare vill utskottet till en början ansluta sig till de principiella synpunkter som föredragande statsrådet anlagt. Detta innebär bl. a. att utskottet – med beaktande av rättshjälpens karaktär av social förmån – inte kan ställa sig bakom önskemålet i motionen 2190 om att allmän rättshjälp bör utgå till näringsidkare oberoende av företagsform.

Det sagda innebär vidare att utskottet ansluter sig till tanken i propositionen att utrymme nu – om än med viss försiktighet – bör ges för en mer generös praxis i fråga om att bevilja allmän rättshjälp åt näringsidkare. Behovet av en liberalisering gäller enligt utskottets mening inte minst den i praxis utbildade huvudregeln att rättshjälp vägras vid högre rättshjälpsavgift än grundavgiften. Beträffande den författningsmässiga regleringen konstaterar utskottet att de i propositionen föreslagna ändringarna i lagtexten innebär att den begränsning som legat i rekvisitet "särskilda skäl" mildras samtidigt som flera omständigheter av betydelse för bedömningen av om rättshjälp skall få meddelas förs in. Dessa ändringar ger enligt utskottets mening möjlighet till en önskvärd utvidgning av tillämpningsområdet för allmän rättshjälp åt näringsidkare. Samtidigt skapas författningsmässigt

stöd för en mer nyanserad bedömning av omständigheterna i det enskilda fallet. Detta ser utskottet som en fördel.

När det sedan gäller de i motionerna kritiserade bedömningsnormerna – 200 000 kr. i årsomsättning och två anställda – bör enligt utskottets mening först slås fast att det här inte är fråga om att införa några undantagslösa schabloner. Redan av den föreslagna lagtexten framgår att bedömningen i det enskilda fallet skall ske med hänsyn till en rad olika omständigheter, nämligen verksamhetens art och omfattning, sökandens ekonomiska och personliga förhållanden samt omständigheterna i övrigt. Som föredragande statsrådet uttalar får hänsyn härvid också tas till lönsamheten inom olika branscher. Vid bedömningen i det enskilda fallet skall alltså hänsyn tas till olikheter i de föreliggande omständigheterna både branschvis och i de individuella fallen.

Det är emellertid enligt utskottets mening tydligt att man i den praktiska tillämpningen inte helt kan avstå från mer eller mindre generella riktmärken. I detta hänseende hyser utskottet förståelse för den i en av motionerna framförda tanken på en anknytning av beloppet för årsomsättningen till det i andra sammanhang i rättshjälpslagen använda basbeloppet enligt lagen om allmän försäkring. Ett skäl mot en sådan ordning är emellertid att därigenom skulle skapas en fastare anknytning till en fix gräns, vilket synes kunna äventyra den nyanserade bedömning av samtliga föreliggande omständigheter av betydelse som utskottet nyss förespråkade. Härtill kommer att den utveckling som inom ramen för nuvarande lagtext skett i praxis – från tidigare 100 000 kr. till numera 200 000 kr. – synes ha inneburit en naturlig anpassning efter förändringarna i penningvärdet och utvecklingen i övrigt. Utskottet utgår från att en motsvarande utveckling, inom ramen för den ändrade lagtexten, kommer att äga rum i framtiden och kan därför inte förorda tanken på en fast gränsdragning när det gäller omsättningens storlek. Detta gäller också i fråga om antalet anställda. I anslutning till det sagda vill utskottet i likhet med föredragande statsrådet understryka att den förestående utvidgningen av möjligheterna till rättshjälp av statsfinansiella skäl måste ske med försiktighet.

Med de uttalanden utskottet med anledning av motionerna gjort i det föregående godtar utskottet den i propositionen föreslagna författningsmässiga regleringen av förutsättningarna för rättshjälp åt näringsidkare. Uttalandena bör godkännas av riksdagen.

Utvecklingen på området bör enligt utskottets mening följas med uppmärksamhet, och frågan om allmän rättshjälp åt näringsidkare är ett av de spörsmål som bör tas upp till förnyade överväganden – bl. a. från statsfinansiella synpunkter – vid den översyn som utskottet förordat i det föregående. Vad utskottet nu i anledning av de föreliggande motionerna uttalat beträffande förnyade överväganden i fråga om allmän rättshjälp åt näringsidkare bör riksdagen som sin mening ge regleringen till känna.

Rättshjälp vid bodelning

I rättshjälpshänseende betraktas frågan om allmän rättshjälp i angelägenhet rörande bodelning i princip som ett fristående ärende. Enligt rättshjälpslagen i dess ursprungliga lydelse kunde allmän rättshjälp i och för sig utgå i angelägenhet rörande bodelning. Ersättning till särskilt utsedd skiftesman ingick dock inte som förmån enligt lagen. Sådan kostnad fick parterna själva svara för, oavsett om rättshjälp hade beviljats eller inte. Allmän rättshjälp i bodelningsärende omfattade således endast kostnaden för biträde och eventuell utredning.

Vid rättshjälpslagens tillkomst uppehöll sig riksdagen ingående vid frågan om behovet av rättsligt biträde i bodelningsärenden och uttalade sig för en komplettering – inom rättshjälpslagens ram eller på annat sätt – såvitt gäller kostnaderna för särskilt utsedd skiftesman (JuU 1972:12 s. 31–34).

Genom lagändring, som trädde i kraft den 1 januari 1976 (prop. 1975/76:47, JuU 17, rskr 112), infördes en regel om att rättshjälpen skulle omfatta även kostnad för särskilt förordnad skiftesman vid bodelning med anledning av äktenskapsskillnad eller boskillnad om den rättssökande beviljats allmän rättshjälp i bodelningsärendet. Enligt regeln begränsades makes möjlighet att i bodelningsärende få förutom skiftesman även biträde enligt rättshjälpslagen till fall där särskilda skäl förelåg med hänsyn till makarnas förhållanden eller boets beskaffenhet. Lagändringen innebar således en prioritering av skiftesman framför bistånd genom biträde åt endera eller båda parterna.

Under behandlingen av detta lagstiftningsärende förklarade sig utskottet kunna godta att den nya ordningen tillämpades under ett inledande skede. Frågan om en utvidgning av förmånerna borde emellertid tas upp till övervägande av utredningen om en allmän översyn av rättshjälpssystemet (JuU 1975/76:17 s. 12–16).

Rättshjälpsutredningen, som sett över frågan, har förordnat en ordning som i princip innebär att behovet av allmän rättshjälp vid bodelning bedöms enligt vanliga regler. Utredningens förslag innebär i huvudsak följande. För att allmän rättshjälp skall få beviljas bör krävas att boet är i något hänseende komplicerat. Rättshjälpen innefattar förmånen av biträde eller skiftesman. Den som gör ansökan om allmän rättshjälp skall ange vilken förmån han önskar och skälen. Rättshjälpsnämnden prövar ansökan och bestämmer vilken förmån som skall utgå. Valet skall ske med hänsynstagande till såväl partens önskemål och behov som till kostnadskonsekvenserna. Om biträde förordnas men det senare visar sig att skiftesman inte kan undvaras, får nämnden på framställning bestämma att rättshjälpen skall inkludera även denna förmån. Härför bör dock fordras särskilda skäl. Skulle skiftesman ha kopplats in från början men parterna eller en av dem senare anse att biträde inte kan undvaras, bör motsvarande gälla.

Förslaget, som under remissbehandlingen fått ett blandat mottagande,

tas inte upp i den föreliggande propositionen. Bl. a. under hänvisning till det statsfinansiella läget anser sig föredragande statsrådet inte nu kunna förorda någon ändring av regleringen.

I motionerna 2177 och 2185 förs fram önskemål av innebörd att riksdagen i fråga om rättshjälp vid bodelning beslutar ändra rättshjälpslagen i överensstämmelse med rättshjälpsutredningens förslag.

När spörsmålet om en utvidgning av förmånerna vid rättshjälp i bodelningsärenden nu återkommer vill utskottet understryka, att det inte har satts i fråga någon ändring av de allmänna reglerna om villkor för rättshjälp i 6 och 8 §§ rättshjälpslagen. Enligt dessa gäller generellt bl. a. att den rättssökande måste ha såväl behov av bistånd i angelägenheten som befogat intresse av att få sin sak prövad. Härav följer att de problem som kan uppkomma i samband med bodelning i första hand får lösas av parterna själva. Utskottet vill också framhålla den stora praktiska betydelsen av att den rättshjälp med biträdesförordnande som kan ha meddelats i ett skillnads mål ofta kan komma att gälla också bodelningen. Det rör sig här om sådana fall där en lösning av bodelningsfrågan har betydelse för målet i övrigt. Först i andra lägen uppkommer fråga om att bevilja rättshjälp i bodelningsärendet.

Som nyss sagts innebär den nuvarande ordningen att bistånd genom skiftesman prioriteras framför bistånd genom biträde åt endera eller båda parterna. Till stöd för prioriteringen uttalades när denna ordning infördes bl. a. att det åligger en skiftesman att utreda boet och söka förmå parterna att nå en uppgörelse i godo samt att skiftesmannen i motsats till partsbiträde har befogenhet att göra tvångsskifte om parterna inte kommer överens. Mot denna bakgrund ansågs bistånd genom skiftesman ofta kunna utgöra ett effektivare, snabbare och billigare alternativ än bistånd genom biträde.

I sammanhanget hör också framhållas att de nuvarande reglerna medger att jämte skiftesman också biträde förordnas i en bodelningstvist. Så får ske om särskilda omständigheter föreligger. Det kan här vara fråga om personliga förhållanden såsom sjukdom, språksvårigheter, hög ålder eller liknande. Skäl till biträdesförordnande kan också föreligga med hänsyn till boets beskaffenhet.

Även om utskottet – i linje med vad utskottet uttalade i samband med att den nuvarande ordningen infördes – hyser viss sympati för den av utredningen och motionärerna förordade regleringen, anser utskottet i likhet med föredragande statsrådet att principerna bakom nuvarande ordning alltjämt har bärkraft. Härtill kommer att en utvidgning av möjligheterna till allmän rättshjälp i bodelningsärenden otvivelaktigt skulle medföra kostnadsökningar, vilka med tanke på det stora antalet bodelningar kan bli betydande. Enligt rättshjälpsutredningen uppgick år 1973 antalet "bodelningstillfällen" till ca 19000. På angivna skäl och med hänsyn till det statsfinansiella läget anser sig utskottet inte kunna förorda en ändring av gällande regler.

Den ordning som infördes år 1976 bör sålunda få provas ytterligare i praktiken, och förnyade överväganden av frågan om en utvidgning av rättshjälpsförmånerna vid bodelning bör göras i samband med den kommande översyn av rättshjälpsystemet som utskottet i det föregående uttalat sig för. Enligt utskottets synsätt är det angeläget att en förbättring kan åstadkommas så snart de samhällsekonomiska resurserna medger det.

Vad utskottet nu i anledning av motionerna 2177 och 2185 uttalat om rättshjälpsförmånerna vid bodelning bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Nedsättning och eftergift av rättshjälpsavgift m. m.

Som tidigare angetts skall vid allmän rättshjälp den rättssökande själv efter förmåga bidra till kostnaderna för rättshjälpen enligt vissa normer. Dessa innebär bl. a. att bidragsskyldigheten begränsas genom ett system med maximibelopp för kostnadsbidraget. Maximibeloppet bestäms med hänsyn till den rättssökandes betalningsförmåga. För personer med en beräknad årsinkomst, som inte överstiger ett belopp motsvarande tre gånger basbeloppet för oktober månad året innan rättshjälp begärs, utgör maximibeloppet 1/125 av basbeloppet, jämnat till närmast lägre tiotal kr. (grundavgiften). För rättssökande som tillhör denna ekonomiskt sämst ställda grupp får bidragsskyldigheten nedsättas eller efterges om särskilda skäl föreligger (12 § rättshjälpslagen).

På motsvarande sätt kan kostnad för rådgivning nedsättas eller efterges om särskilda skäl föreligger (47 § rättshjälpslagen).

Som en särskild anledning till att också de mindre bemedlade i princip skall bidra till rättshjälpskostnaden angavs under förarbetena till rättshjälpslagen att de rättssökande med en sådan ordning utnyttjar rättshjälpsorganisationen bara i fall där ett verkligt behov av rättshjälp föreligger. Samtidigt uttalades att bestämmelserna om nedsättning eller eftergift borde ge utrymme för en relativt vidsträckt handlingsfrihet.

Domstolsverket har meddelat anvisningar för rättshjälpsnämnderna när det gäller frågan om nedsättning och eftergift av grundavgift. I anvisningarna för år 1979 uttalas bl. a. följande. Eftergift av avgift bör i första hand ske när den rättssökande saknar inkomst, vilket kan vara fallet i fråga om t. ex. hemmamar, studerande m. fl. Avgift bör i allmänhet nedsättas till avgiftens halva belopp. Nedsättning bör inte komma i fråga om den rättssökandes ekonomiska förhållanden motsvarar en beräknad årsinkomst av omkring 30 000 kr.

Rättshjälpsutredningen har undersökt rättshjälpsnämndernas praxis när det gäller nedsättning av kostnadsbidrag. Enligt undersökningen hade kostnadsbidraget eftergetts helt i 37,9 procent av ärendena och satts ned till hälften i 5,1 procent av ärendena.

I propositionen föreslås vissa ändringar i reglerna om bestämmande av kostnadsbidrag och i fråga om rådgivningsinstitutet. Ändringarna innebär

bl. a. att termen kostnadsbidrag, som vållat missförstånd, ersätts med termen rättshjälpsavgift och att grundavgiften bestäms till 1 procent av basbeloppet. I fråga om rådgivning innebär ändringarna som förut sagts bl. a. att avgiften för rådgivning ställs i relation till tidsåtgången. Ingen saklig ändring föreslås av den nuvarande lagregleringen av möjligheterna till nedsättning och eftergift av rättshjälpsavgift eller avgift för rådgivning.

I anslutning till de föreslagna ändringarna uttalar föredragande statsrådet emellertid att han med hänsyn till kostnadsutvecklingen och till de resurser som är tillgängliga finner det motiverat med en viss restriktivitet när det gäller att medge nedsättning eller eftergift. En tillämpning som innebär nedsättning eller eftergift i mer än 40 procent av alla ärenden synes honom stå i mindre god överensstämmelse med lagen. Enligt föredragande statsrådet bör därför mer skärpta riktlinjer tillämpas än f. n., och anvisningar till stöd för tillämpningen bör meddelas av domstolsverket. Föredragande statsrådet tillägger att de skärpta riktlinjerna självfallet inte får innebära att människor i små ekonomiska omständigheter hindras från att få allmän rättshjälp. När det gäller att sätta ned eller efterge rådgivningsavgiften anser föredragande statsrådet att man liksom i fråga om rättshjälpsavgiften i fortsättningen bör vara mera återhållsam än f. n.

I motionen 2183 uttalas att utrymme saknas för en sådan skärpning av riktlinjerna som föredragande statsrådet förordat. Motionärerna yrkar att riksdagen skall uttala att de nuvarande riktlinjerna i princip bör behållas oförändrade.

När det gäller möjligheterna till nedsättning och eftergift av rättshjälpsavgift och avgift för rådgivning saknas enligt utskottets mening anledning att gå ifrån den i samband med rättshjälpsreformen uttalade tanken att skyldigheten att betala avgift har en preventiv effekt. Liksom föredragande statsrådet anser utskottet att det också av kostnadsskäl är motiverat med en viss restriktivitet i fråga om nedsättning eller eftergift. Härjämte finns en särskild anledning att nu beakta vikten av kostnadskontroll i systemet. Utskottet syftar på att uppgiften att besluta om nedsättning eller eftergift av rättshjälpsavgift till följd av andra i detta lagstiftningsärende aktuella ändringar i betydligt högre grad än hittills kommer att åvila den advokat eller biträdande jurist på advokatbyrå som meddelar rättshjälpen.

Som föredragande statsrådet anför kan kontrollen av den rättssökandes uppgifter om årsinkomst ske genom en jämförelse med den sjukpenninggrundande inkomsten enligt lagen om allmän försäkring. En praktisk möjlighet härvidlag är att den rättssökande vid besök hos biträdet företer sitt försäkringsbesked. Av betydelse är också att det görs klart för den sökande att uppgifterna lämnas under straffansvar samt att felaktiga upplysningar kan leda till förlust av rättshjälpsförmånen. Den anvisade vägen ger enligt utskottets mening möjligheter att begränsa kostnadsutvecklingen samtidigt som angelägna rättvisesynpunkter kan tillgodoses. I linje med motionärernas önskemål vill utskottet i likhet med föredragande statsrådet

understryka att den praktiska tillämpningen självfallet inte får leda till att människor i små ekonomiska omständigheter förhindras att erhålla rättshjälp. Hit hör naturligtvis bl. a. den i motionen nämnda gruppen folkpensionärer som utöver folkpension uppbär endast pensionstillskott och kommunalt bostadstillägg.

Utskottet utgår från att vad utskottet här i anslutning till motionen uttalat kommer att beaktas vid den praktiska tillämpningen utan något särskilt initiativ från riksdagens sida.

I detta sammanhang vill utskottet tillägga att den mera omfattande frågan om utformningen av systemet för den enskildes bidrag till kostnaderna i stort är ett spørsmål som kan komma att ingå i den av utskottet i det föregående förordade översynen. Härvid kan det bli aktuellt att från administrativa synpunkter överväga bl. a. om – för de ekonomiskt sämst ställda grupperna – grundavgiften bör krävas i alla lägen. Vid en ändrad reglering i detta hänseende kan det också förtjäna övervägas om en annan ordning bör gälla i fråga om nedsättning och eftergift av rättshjälpsavgift och avgift för rådgivning.

Med dessa uttalanden avstyrker utskottet bifall till motionen 2183.

Avslutningsvis vill utskottet något uppehålla sig vid den i detta avsnitt berörda befogenheten för domstolsverket att meddela anvisningar till stöd för tillämpningen av olika bestämmelser i rättshjälpslagen.

I anslutning till att rättshjälpsreformen genomfördes uttalades att centralmyndigheten för rättshjälp (domstolsverket) borde kunna meddela direktiv och anvisningar för rättshjälpsnämndernas kostnadsprövning och prövning av frågor om kostnadsbidrag. Även i övrigt borde det, enligt vad som då uttalades, vara en viktig uppgift för centralmyndigheten att genom direktiv och anvisningar till rättshjälpsnämnderna sörja för en riktig och enhetlig rättstillämpning (prop. 1972: 4 s. 296).

Genom förslagen i den föreliggande propositionen tilläggs regeringen befogenhet att meddela närmare föreskrifter för beräkning av den rättssökandes ekonomiska förhållanden och för beräkning av maximibelopp för rättshjälpsavgift (6 och 11 §§ rättshjälpslagen). Enligt lagrummen skall samma befogenhet efter regeringens bemyndigande kunna tillkomma domstolsverket.

Som framgått av det föregående innebär den förestående reformen bl. a. att i stor utsträckning beslutsbefogenheter flyttas från rättshjälpsnämnderna till andra organ, bl. a. domstolar. Med hänsyn till domstolarnas självständiga ställning bör i detta sammanhang konstateras följande.

Befogenheten enligt de nyss nämnda lagrummen innebär rätt att meddela föreskrifter också för domstolarna i de hänseenden som nämns i paragraferna. Domstolsverkets hittillsvarande befogenhet att meddela direktiv och anvisningar har inte haft avseende på domstolarna. Detta står i överensstämmelse med vad som uttalades i samband med att riktlinjerna för en ny domstolsförvaltning drogs upp (se JuU 1975: 1 s. 13). I linje med vad då

uttalades bör nu understrykas vikten av att domstolsverket vid utövandet av sina uppgifter på rättshjälpsområdet har att iaktta principen om domstolarnas grundlagsfästa självständighet vid fullgörandet av de dömande och rättstillämpande uppgifterna. Det anförda bör enligt utskottets mening beaktas vid utövandet av rätten enligt 6 och 11 §§ rättshjälpslagen att meddela föreskrifter.

Rättshjälp i angelägenhet som behandlas utom riket

I fråga om angelägenheter som inte provas eller på annat sätt behandlas här i landet gäller vissa inskränkningar i möjligheterna att få allmän rättshjälp. Som villkor gäller här – utöver de allmänna kraven att behov av bistånd och befogat intresse av sakprövning skall föreligga – bl. a. att särskilda skäl för rättshjälp skall vara för handen (8 § första stycket 1 rättshjälpslagen). I propositionen föreslås inte några sakliga ändringar i lagrummet.

I motionen 1977/78: 287 diskuteras innebörden av rekvisitet "särskilda skäl" med utgångspunkt i ett individuellt fall, beskrivet i JO: s ämbetsbe rättelse 1975 s. 231–243.

Omständigheterna i fallet var – såvitt nu är av intresse – i korthet följande. Två makar hade i äktenskapet en dotter, född i Förbundsrepubliken Tyskland år 1971. I mål om äktenskapsskillnad vid tysk domstol tillerkändes hustrun interimistiskt vårdnaden om dottern. Mannen begav sig kort tid därefter till Sverige med dottern. Senare kom modern till Sverige och hämtade dottern från ett barnhem där denna tillfälligt hade placerats. Överlämnandet av dottern till modern skedde efter beslut av tjänsteman på vederbörande socialförvaltnings vägnar. Modern avreste med dottern till Tyskland. Tjänstemannen har av svensk domstol befunnits ha handlat felaktigt genom att utan mannens medgivande eller erforderligt beslut av domstol utlämna barnet till modern.

År 1974 beviljades mannen allmän rättshjälp i angelägenhet rörande fullföljd av talan mot en av tysk domstol meddelad dom angående vårdnaden om dottern. Därefter begärde mannen att inom ramen för den beviljade rättshjälpen få i Tyskland mot modern inleda rättegång angående skadestånd och bättre rätt till lös egendom. I sådan rättegång skulle enligt mannen omständigheter av betydelse för vårdnadsfrågan komma att provas av domstol. Vederbörande rättshjälpsnämnd fann mannens begäran avse från det ursprungliga rättshjälpsärendet skilda angelägenheter och lämnade framställningen utan bifall. Mannen besvärade sig. Domstolsverket (besvärsnämnden) fann i beslut år 1977 att den avsedda talan angående skadestånd och bättre rätt till lös egendom måste anses utgöra särskilda angelägenheter. Sambandet mellan dessa angelägenheter och den angelägenhet för vilken rättshjälp beviljats var enligt beslutet inte sådant att den beviljade rättshjälpen borde utvidgas enligt mannens yrkande. Inte heller förelåg enligt beslutet tillräckliga skäl att bevilja rättshjälp i de särskilda angelägenheterna. Besvären lämnades utan bifall.

Med hänsyftning på det beskrivna fallet uttalar motionären att det skett ett rättsövergrepp som samhället formellt har beivrat men vars verkningar för fadern i allt väsentligt kvarstår. Vid rättshjälpslagens reformering mäs-

te det enligt motionären klart framgå att rättshjälp skall kunna utgå generöst vid mål som handläggs i utlandet om den i Sverige bosatte rättssökanden blivit försatt i den situation som motiverar rättshjälpsbehovet av påvisat felaktigt handlande från svensk myndighet. Hemställan i motionen mynnar ut i begäran om tillkännagivande av vad i motionen anförs om generösare principer för rättshjälp då rättshjälpsbehovet uppstått på grund av felaktigt myndighetshandlande.

Rent generellt vill utskottet med anledning av motionen till en början konstatera att det från allmänna rättssäkerhetssynpunkter framstår som självklart att myndigheterna över lag har en skyldighet att inom ramen för gällande författningar bidra till att ställa till rätta där det på ett eller annat sätt brustit. Detta gäller naturligtvis både inom rättshjälpsystemet och inom samhällsförvaltningen i övrigt. Att ömmande omständigheter – oavsett hur de uppstått – tillåts inverka på bedömningen av ett ärende är inte heller något som är främmande för den svenska förvaltningen. Att tyngden hos sådana omständigheter är särskilt stor om de har sitt upphov i felaktig myndighetsutövning säger sig självt. Bärkraften i argument av detta slag har emellertid sin begränsning och de får inte leda till att gällande lagar och bestämmelser åsidosätts.

Det ankommer inte på utskottet att ta ställning till huruvida i det av motionären påtalade fallet rättshjälp bort utgå eller bistånd bort lämnas i annan ordning, t. ex. – med tillämpning av internationella överenskomelser – enligt den i det främmande landet gällande ordningen. (Jfr 8 § sista stycket rättshjälpslagen.)

I sammanhanget vill utskottet uttala, att det vid prövning av ansökan om rättshjälp i ärende som handläggs utomlands är av vikt att ägna särskild uppmärksamhet åt de skillnader – t. ex. i processtekniskt hänseende – som kan föreligga mellan det svenska och det utländska rättssystemet.

Härefter får konstateras att det utbildat sig en relativt sträng praxis i fråga om att bevilja allmän rättshjälp för angelägenheter som prövas utomlands. Bland de fall i vilka besvärsnämnden beviljat rättshjälp i utlandsärenden kan urskiljas två grupper. Den ena utgörs av ärenden med ett humanitärt inslag, t. ex. ärenden som gällt skadestånd på grund av nazistisk förföljelse eller återförening av familjemedlemmar. I den andra gruppen återfinns ärenden rörande statusfrågor, dvs. frågor om medborgarskap, äktenskapsskillnad, vårdnad om barn m. m. Sakens särskilda beskaffenhet synes i regel ha varit utslagsgivande när rättshjälp har beviljats. I flera fall har också hänvisats till den rättssökandes förhållanden.

I likhet med vad som uttalats tidigare vid riksdagsbehandling av en motion angående rättshjälp inför Europakommissionen för de mänskliga rättigheterna m. m. (JuU 1975/76: 17 s. 22 och 24) anser utskottet att vissa avvägningsproblem synes kunna uppkomma i den praktiska tillämpningen av den begränsningsregel som gäller för utlandsärenden. Enligt utskottets mening bör därför tillämpningen av begränsningsregeln och andra problem

i samband med rättshjälp i ärenden som handläggs utomlands uppmärksammas vid den av utskottet i det föregående förordade översynen av rättshjälpssystemet. Vad utskottet nu med anledning av motionen 1977/78: 287 anfört beträffande översyn av reglerna för rättshjälp i angelägenhet som behandlas utom riket bör ges regeringen till känna.

Rättshjälp för ansökan om patent

I motionen 2159 begärs att riksdagen skall vidta sådan ändring i rättshjälpslagen att den blir tillämplig på ansökan om patent.

Bakom motionsyrkandet ligger ett beslut av besvärsnämnden för rättshjälpen i mars 1978, varigenom ansökan om rättshjälp i sådant ärende avslogs. I beslutet uttalades bl. a. att den allmänna rättshjälpen är avsedd att tillgodose behovet av juridiskt bistånd i rättsliga angelägenheter. Det skulle enligt beslutet strida mot grunderna för rättshjälpslagen att genom den allmänna rättshjälpen bekosta teknisk utveckling och beskrivning av en uppfinning samt utredning om uppfinningens patenterbarhet. I beslutet heter det vidare att ansökan om patent visserligen innehåller rättsliga moment men i huvudsak är av teknisk karaktär och att ärende om ansökan om patent därför inte kan anses vara en sådan rättslig angelägenhet i vilken det kan komma i fråga att bevilja rättshjälp. Enligt beslutet bör det behov av bistånd som föreligger i dessa ärenden tillgodoses på annat sätt. (Se Tidskrift för Sveriges Advokatsamfund 1978 s. 188 f.)

Med anledning av motionen har utskottet från styrelsen för teknisk utveckling (STU) inhämtat att STU lämnar ett omfattande ekonomiskt stöd åt uppfinnare i bl. a. sådana hänseenden som avses med motionen. Stödet ges som s. k. kostnadsfri patenthjälp, som vanligen innefattar att STU bekostar utarbetandet av fullständiga patentansökningshandlingar, antingen genom arbete vid egen patentavdelning eller genom utläggning av arbetet på någon patentbyrå. Hjälpen avser vidare avgifter till patentverket samt kostnader för sakkunnig hjälp vid den fortsatta handläggningen av patentansökan. Stöd ges också för ansökan om patent i utlandet. Som en förutsättning för ekonomiskt stöd från STU gäller att STU gjort en positiv bedömning av uppfinningens patenterbarhet och realiserbarhet.

Som en allmän utgångspunkt vid ställningstagande till motionsspörsmålet gäller enligt utskottets mening att rättshjälpens karaktär av social förmån gör det nödvändigt att uppställa vissa gränser för rättshjälpslagens tillämpningsområde. Vidare får konstateras att de rent rättsliga inslagen i de ärenden det här gäller är relativt begränsade. Redan av dessa skäl ställer sig utskottet tvekande inför motionärens förslag. Härtill kommer att – som framgått av det föregående – betydande möjligheter synes föreligga att utom ramen för rättshjälpssystemet få behovet av bistånd tillgodosett. Utskottet anser sig därför inte kunna tillstyrka bifall till motionen 2159.

Rättshjälp genom offentligt biträde

Som angetts i det föregående kan rättshjälp utgå såsom rättshjälp genom offentligt biträde i vissa mål och ärenden på förvaltningsområdet (41–45 §§ rättshjälpslagen). Sådant biträde kan förordnas i vissa i lagen särskilt angivna ärenden som angår den personliga rörelsefriheten eller integriteten huvudsakligen inom mentalsjukvården, nykterhetsvården, barnavården och kriminalvården samt på utlänningslagstiftningens område. Ersättning till offentligt biträde utgår av allmänna medel, och den som fått hjälp av offentligt biträde är inte återbetalningsskyldig för ersättningen.

Enligt den nuvarande regleringen förordnas offentligt biträde av rättshjälpsnämnd efter ansökan av den som åtgärden avser eller efter anmälan av den myndighet som handlägger det mål eller ärende vari frågan om biträdesförordnande uppkommit. Som en allmän regel gäller att offentligt biträde skall utses om det behövs för tillvaratagande av den enskildes rätt. Vid behovsbedömningen skall särskilt beaktas om i väsentligt hänseende motstridiga sakuppgifter lämnats under utredningen eller betydelsefulla sakförhållanden i övrigt är oklara. I fråga om utlänningsärenden har genom lagstiftning som trätt i kraft den 1 juli 1978 införts en regel om att vid behovsbedömningen rätt till biträde skall presumeras föreligga; i sådana ärenden skall biträde utses om det ej måste antas att behov av biträde saknas.

Frågan om förutsättningarna för förordnande av offentligt biträde har i utskottet aktualiserats motionsvägen vid ett flertal tidigare tillfällen (se JuU 1975/76: 17 s. 18 f.). Utskottet har därvid uttalat sin förståelse för önskemål om en vidare tillämpning av institutet offentligt biträde. Detta har bl. a. gällt ärenden enligt lagen om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall, som ger utrymme för mycket långvariga ingripanden av tvångsmässig karaktär och avser personer som ofta kan ha särskilda svårigheter att ta till vara sin rätt. Utskottet har hänvisat till att hithörande spörsmål skulle komma att övervägas av rättshjälpsutredningen.

I propositionen föreslås den ändringen i gällande ordning att frågan om förordnande av offentligt biträde i princip skall ligga på den myndighet som handlägger det ifrågavarande målet eller ärendet. Med hänsyn till utlänningsärendenas speciella karaktär föreslås dock att uppgiften att förordna biträde i dessa ärenden skall ligga kvar hos rättshjälpsnämnd. Vidare skall enligt propositionen i ärende hos regeringen beslutsbefogenheten ligga på chefen för det departement till vilket ärendet hör – med möjlighet för departementschefen att delegera beslutsfunktionen till tjänsteman i departementet. Prövning i ärende hos barnavårdsnämnd, social centralnämnd, social distriktsnämnd eller polismyndighet föreslås ske hos länsrätten.

Vad gäller förutsättningarna för att förordna offentligt biträde föreslås i propositionen inte några sakliga ändringar. Emellertid hänvisar föredragande statsrådet till att återstående frågor om liberalisering av förutsättningarna för offentligt biträde – i linje med vad som redan gäller för

utlänningsärenden — kommer att behandlas i den till innevarande riksmöte aviserade propositionen om ny sociallagstiftning m. m. I en i december 1978 beslutad remiss till lagrådet av förslag om vård utan samtycke inom socialtjänst och sjukvård upptas bl. a. förslag till ändringar i rättshjälpslagen i nu berört hänseende. Ändringarna föreslås i remissen träda i kraft den 1 januari 1981.

Utskottet har övervägt tanken att dessa förslag såvitt gäller förutsättningarna för förordnande av offentligt biträde redan i förevarande sammanhang borde upphöjas till lag. Med hänsyn till det samband som här råder med annan lagstiftning inom det sociala området avstår emellertid utskottet från att förorda en sådan lösning.

Förslaget i propositionen om att i princip flytta beslutsfunktionerna när det gäller att förordna offentligt biträde från rättsjälpsnämnd till de organ som handlägger det ifrågavarande målet eller ärendet tillstyrks av utskottet. Förslaget innebär bl. a. att uppgiften att förordna offentligt biträde kommer att åvila i lagen angivna nämnder inom den psykiatriska vården, bl. a. utskrivningsnämnderna. I detta hänseende har utskottet uppmärksammat vissa praktiska problem som kan uppstå vid ett genomförande av förslagen. Problemen sammanhänger med utskrivningsnämndernas ställning och organisation samt med deras begränsade kansliresurser (se publikationen Socialstyrelsen redovisar 1977: 14, Lag om viss psykiatrisk vård, s. 238 ff.). Utskottet utgår från att de här nämnda spörsmålen ägnas uppmärksamhet under det förberedelsearbete som återstår innan de nu aktuella ändringarna i rättshjälpslagen träder i kraft. Detsamma gäller de behov av information till berörda enskilda och beslutsfattare inom den psykiatriska vården angående möjligheterna till rättshjälp genom offentligt biträde och lagstiftningens innebörd i övrigt som aktualiseras av de nya reglerna.

Som nyss sagts innebär förslaget i propositionen i denna del också att beslutsbefogenheten i ärende hos regeringen läggs på chefen för det departement till vilket ärendet hör. Därvid skall departementschefen kunna delegera beslutsfunktionen till tjänsteman i departementet. I praktiken torde, enligt vad föredragande statsrådet anför, uppgifterna normalt komma att delegeras.

I motionen 2185 framställs önskemål om att riksdagen skall bestämma att beslutsbefogenheten i dessa ärenden skall ankomma på expeditiönschefen i vederbörande departement. Motionärerna stöder sig härvidlag på uttalanden av lagrådet. Dessa innebär i huvudsak att det av allmänna konstitutionella skäl bör undvikas att enskilt statsråd ges särskilda uppgifter; regeringsärenden skall ju avgöras genom kollektivt beslutande inom regeringen. Motionärerna pekar också liksom lagrådet på att det inger betänkligheter att låta statsråds beslut överklagas till en administrativ nämnd såsom besvärsnämnden för rättshjälpen, vilket blir fallet med den i detta sammanhang föreslagna besvärssordningen (49 § rättshjälpslagen).

Utskottet finner övervägande skäl tala för att den författningsmässiga regleringen sker i enlighet med de tankegångar som förts fram av motionärerna, särskilt som reglerna därigenom skulle komma att stå i överensstämmelse med den praktiska tillämpning som enligt föredragande statsrådet normalt skall gälla. Ifrågavarande lagrum (43 § andra stycket rättshjälpslagen) bör jämkas på sätt lagrådet förordat.

Beslutsfunktioner i fråga om allmän rättshjälp

Som framgått av det föregående är en av de mest betydelsefulla förändringar i rättshjälpsystemet som nu föreslås spridningen av beslutsfunktioner från rättshjälpsnämnd till de organ som handlägger det mål eller ärende vari frågan om rättshjälp uppkommit.

När det gäller beviljande av allmän rättshjälp i mål eller ärende som är anhängigt vid allmänna domstolar, förvaltningsdomstolar eller specialdomstolar innebär förslaget att beslutsbefogenheten förs över från rättshjälpsnämnd till domstolarna. Med domstol likställs i förevarande sammanhang arrende- och hyresnämnd, statens va-nämnd och överexekutor, vilka har funktioner som står rättskipningen nära. Kretsen av dessa domstolar och domstolsliknande organ anges i en ny bestämmelse, 5 b § rättshjälpslagen.

Enligt förslaget i propositionen skall dessa organ också få bestämma ersättning i anslutning till rättshjälpen. De tillägs också andra uppgifter inom rättshjälpsområdet, bl. a. såvitt gäller slutregleringsförfarandet och förfarandet vid fördelning av kostnader.

I fråga om ordningen för besvär över beslut i rättshjälpsfrågor föreslås att fullföljd skall ske till samma instans som är behörig när det gäller talan mot avgörande i huvudsaken (49 § första stycket rättshjälpslagen).

Bland de i det nyss nämnda lagrummet uppräknade organen finns allmän förvaltningsdomstol, skatterätt, fastighetstaxeringsrätt och länsrätt. Genom lagstiftning som riksdagen nyligen beslutat (prop. 1978/79: 86, JuU 27, rskr 216) ges de nuvarande länsdomstolarna den samlande beteckningen länsrätt samtidigt som de förs in under begreppet allmän förvaltningsdomstol. Mellankommunala skatterätten kvarstår som skatterätt utanför kretsen av allmänna förvaltningsdomstolar. Denna lagstiftning, som träder i kraft den 1 juli 1979, föranleder smärre jämkningar i lydelsen av 5 b § rättshjälpslagen.

I en till utskottet under ärendets beredning från brottsskadenämnden inkommen skrift förordas att nämnden ges behörighet att bevilja rättshjälp, förordna biträde och tillerkänna biträdet ersättning.

Utskottet tillstyrker den i propositionen föreslagna spridningen av beslutsfunktioner från rättshjälpsnämnd till de i det nyssnämnda lagrummet angivna domstolarna och andra myndigheterna. I den nu väckta frågan huruvida brottsskadenämnden bör i rättshjälps hänseende på visst sätt jämföras med dem råder däremot inom utskottet viss tveksamhet. Vad föredragande statsrådet i propositionen (s. 147 och 175) anför om betydelse

sen av att begränsa kretsen av organ som tillerkänns de uppgifter det här är fråga om samt om sambandet mellan olika åtgärder inom rättshjälpsystemet anser utskottet tala mot den av nämnden väckta tanken. Utskottet avstår därför från att nu förorda nämndens förslag. Enligt utskottets mening bör frågan på nytt kunna aktualiseras i samband med den översyn av systemet som utskottet i det föregående förordat.

I motionen 2182 kritiserar den i propositionen föreslagna besvärssystemet. Under hänvisning till önskemålet om enhetlig praxis i rättshjälpsfrågor förordar motionären att besvär över beslut av de i 5 b § rättshjälpslagen angivna organen i frågor om beviljande av allmän rättshjälp skall fullföljas till besvärsnämnden för rättshjälpen i stället för till vederbörande överinstans.

Utskottet vill instämma i motionärens uppfattning att det är angeläget med en enhetlig praxis i beviljandefrågor. I sammanhanget måste emellertid beaktas att för de domstolar och domstolsliknande organ det här är fråga om det i rättegångsbalken och annan lagstiftning har lagts fast en enhetlig reglering av besvärssystemet. Som föredragande statsrådet anför måste det fordras starka skäl att frångå denna ordning beträffande någon särskild ärendegrupp. Här skall också beaktas att det kan befaras uppstå samordningsproblem om rättshjälpsfrågor i ett överklagat mål skulle handläggas hos besvärsnämnd samtidigt som huvudsaken handläggs i den vanliga överinstansen. Av angivna skäl kan utskottet inte ställa sig bakom motionsförslaget utan godtar den i propositionen föreslagna ordningen. Med anledning av motionen vill utskottet emellertid understryka vikten av att det i anslutning till den nya lagstiftningens ikraftträdande och därefter sörjs för erforderlig information om rättshjälpslagstiftningens innebörd och dess praktiska tillämpning i bl. a. besvärsnämnden för rättshjälpen. Utskottet avstyrker bifall till motionen 2182.

Vissa utredningskostnader i mål om miljöskador m. m.

I tre motioner aktualiseras olika frågor angående utredningskostnader m. m. i bl. a. mål om miljöskador.

I motionen 1167 anføres att den enskildes möjligheter att föra talan om ersättning på grund av miljöskador inte är tillfredsställande när det gäller möjligheterna till ersättning för kostnader för teknisk hjälp, sakkunnigutredning m. m. Motionärerna efterlyser enhetliga och för den enskilde generösa regler när det gäller tillvaratagande av hans rätt i mål om miljöskador. Enligt motionärerna kan arbetet härmed lämpligen samordnas med det arbete som bedrivs av utredningen (Ju 1978:08) om skadestånd vid miljöskador. Motionsyrkandet innefattar begäran om översyn av rättegångskostnads- och rättshjälpsreglerna i mål om miljöskador med sikte på att förbättra den enskildes möjligheter att med tekniskt biträde föra talan om ersättning för sådana skador.

I motionen 2176 hemställs om sådan ändring i rättshjälpslagen att ersättning kan lämnas till tekniskt och annat sakkunnigt biträde i miljö mål.

I motionen 2179 påpekas att nuvarande regler ibland kan leda till obalans mellan parterna så att den svagare parten i en process hindras från att företa utredning som han finner nödvändig för att styrka sin talan. Mot denna bakgrund begärs i motionen att riksdagen skall avslå i propositionen föreslagna regler angående kostnaderna för privat sakkunnig samt i detta hänseende besluta i enlighet med vad rättshjälpsutredningen föreslagit.

Allmän rättshjälp omfattar kostnad för nödvändig utredning i angelägenhet som kan komma under prövning av allmän domstol och vissa andra domstolar eller som skall prövas av skiljemän. Innan talan väckts beslutar biträdet – om sådant förordnats – om vilken utredning som skall inhämtas. Saknas biträde ligger avgörandet hos rättshjälpsnämnden, som också bestämmer ersättning åt den som medverkat vid utredningen (25 § rättshjälpslagen). Den som medverkat vid sådan utredning anses vara berättigad till ersättning även för eget arbete (arvode).

När det gäller kostnad för bevisning vid domstol, dvs. sedan saken förts inför rätta, skiljs mellan offentlig sakkunnig, som utsetts av rätten, och privat sakkunnig, vars arbete parten själv åberopar i rättegången. Ersättning till offentlig sakkunnig – som ej är myndighet, tjänsteman e. d. – skall enligt bestämmelser i rättegångsbalken omfatta kostnader för uppdragets fullgörande, ersättning för arbete (arvode) och tidsspillan. Den rättsökandes kostnader av detta slag ingår bland förmånerna vid allmän rättshjälp. Privat sakkunnig behandlas enligt reglerna i rättegångsbalken i huvudsak som vittne. Detta gäller bl. a. i ersättningshänseende. Enligt bestämmelserna i rättegångsbalken kan domstolen bestämma ersättning åt privat sakkunnig enbart för resa, uppehälle och tidsspillan i samband med inställelse men däremot inte för utfört arbete (arvode). De enligt rättegångsbalken ersättningsgilla kostnaderna ingår bland förmånerna vid allmän rättshjälp. Detta gäller däremot inte ersättning för arvode, eftersom ersättning enligt rättshjälpsystemet utgår enbart i den omfattning ersättning kan utgå enligt rättegångsbalken. Vad part utgett i ersättning till privat sakkunnig kan däremot i förhållande till motparten göras gällande som rättegångskostnad enligt rättegångsbalkens allmänna regler om rättegångskostnad.

Det förhållandet att den som medverkat vid utredning i utomprocessuell angelägenhet kan få ersättning för arbete medan privat sakkunnig ersätts enligt vad som gäller för vittne har ansetts leda till obalans mellan parterna i processen.

Rättshjälpsutredningen har i detta hänseende föreslagit en jämkad reglering som bl. a. innebär följande. Biträde får alltid besluta om sakkunnigutredning av enklare beskaffenhet oavsett om ärendet är anhängigt vid någon myndighet eller ej. Om den behövliga utredningen är mer kostnadskrävande måste biträdet inhämta tillstånd till utredningen. I det utom-

processuella skedet prövas tillståndsfrågan av rättshjälpsnämnd. Har saken anhängiggjorts vid domstol (eller motsvarande) skall tillståndsprövningen ligga på domstolen.

Enligt vad föredragande statsrådet uttalar i propositionen är det befogat med en ändring av reglerna om ersättning till privat sakkunnig inom rättshjälpsystemet. Han hänvisar till att reglerna ibland onekligen kan leda till bristande balans mellan parterna. Han pekar också på att den nuvarande tillämpningen av reglerna om utomprocessuell utredning visat att en effektivare kostnadskontroll är påkallad. Föredragande statsrådet tar emellertid inte upp rättshjälpsutredningens förslag. Han hänvisar härvidlag till att den påtalade obalansen i de utomprocessuella fallen inte skulle bli undanröjd med den ordning som utredningen föreslagit. Han pekar också på att resultatet av det arbete som pågår inom rättegångsutredningen (Ju 1977: 06), vilket bl. a. gäller reglerna om bevisning, kan föranleda ändringar i reglerna om sakkunnigbevisning. Under hänvisning härtill bör enligt föredragande statsrådet inte vidtas några sakliga ändringar i den nuvarande regleringen beträffande kostnader för privat sakkunnig. Parts behov av inomprocessuell sakkunnigutredning bör sålunda alltså tillgodoses genom möjligheten till offentlig sakkunnig. Däremot föreslås – bl. a. av kostnadsskäl – att den nuvarande befogenheten för biträde att i det utomprocessuella skedet förordna om utredning begränsas till att avse utredning av mindre omfattning, såsom läkarintyg, värderingsintyg och liknande. I övrigt skall beslutsbefogenheten ligga på rättshjälpsnämnd. Förslag till ändrade regler i detta hänseende upptas i 25 § rättshjälpslagen.

På de av föredragande statsrådet anförda skälen godtar utskottet den i propositionen sålunda föreslagna ordningen som står i överensstämmelse med uttalanden under förarbetena till rättshjälpslagen (prop. 1972: 4 s. 259). Det sagda innebär att utskottet inte kan ställa sig bakom önskemålet i motionen 2179 om att riksdagen nu beslutar om ändrade regler vad gäller kostnader för privat sakkunnig.

I fråga om spörsmålet i motionen 2176 om ersättning enligt rättshjälpsystemet för tekniskt och annat sakkunnigt biträde vill utskottet erinra om att redan enligt nuvarande ordning det (juridiska) biträde som förordnats enligt rättshjälpslagen för den rättssökande anses vara i viss utsträckning berättigad till ersättning för tekniskt biträde som han anlitat i målet. I likhet med föredragande statsrådet anser utskottet att frågan om en utvidgning av denna rätt, främst av kostnadsskäl, inte bör tas upp i förevarande sammanhang.

Som framgått av det föregående och som också anges i motionen 1167 är de i detta avsnitt behandlade frågorna – sedda från en vidare synpunkt – inte begränsade till rättshjälpslagens tillämpningsområde. Grundläggande regler ges i rättegångsbalken. Särskilda regler finns i annan lagstiftning för mål om ersättning för miljöskador och liknande. Olika regler rörande ersättning för miljöskador är som anges i motionen 1167 under översyn av

utredningen (Ju 1978: 08) om skadestånd vid miljöskador. Utredningen har bl. a. att undersöka om det krav på bevisning om samband mellan skada och skadegörande handling som normalt gäller inom skadeståndsrätten bör tillämpas fullt ut i fråga om samtliga miljöskador. I utredningsuppdraget ingår också olika processuella frågor. Den av föredragande statsrådet i detta sammanhang nämnda rättegångsutredningen (Ju 1977: 06) kommer att överväga olika regler om ersättning för bevisning och fördelning av rättegångskostnader. Vattenlagsutredningen har i sitt betänkande (SOU 1977: 27) *Revision av vattenlagen*, Del 4, övervägt frågan om sakägares rätt till ersättning för kostnader i mål enligt vattenlagen.

I linje med vad som uttalas i motionerna 1167, 2176 och 2179 anser utskottet att regleringen av de frågor som aktualiseras i motionerna, också efter genomförandet av de nu förestående ändringarna i rättshjälpslagen, i vissa hänseenden får anses mindre tillfredsställande. Bl. a. råder viss oenhetlighet mellan olika rättsområden, och alljämt kommer att kvarstå en risk för obalans mellan parter med olika förutsättningar. När det gäller reglerna om ersättning för utredningskostnader av här aktuellt slag bör därför enligt utskottets mening komma till stånd en ytterligare översyn som också berör lagstiftningen utanför rättshjälpsområdet. Det bör överlämnas åt regeringen att avgöra om översynen bör ske i anslutning till rättegångsutredningens arbete, i anslutning till arbetet inom utredningen om skadestånd vid miljöskador eller i annan ordning. Vad utskottet nu med anledning av motionerna anfört om översyn av reglerna om ersättning för vissa utredningskostnader bör ges regeringen till känna.

Antalet rättshjälpsnämnder och deras lokalisering

I den nuvarande ordningen ankommer det på rättshjälpsnämnd att fatta de grundläggande besluten enligt rättshjälpslagen. Nämnden prövar ansökan om allmän rättshjälp, förordnar biträde och fastställer i vissa fall ersättning till biträdet. Nämnden prövar också om beviljad rättshjälp skall upphöra samt handhar frågor som sammanhänger med kostnadsbidragssystemet. Vidare ankommer det på rättshjälpsnämnden bl. a. att förordna offentligt biträde och bestämma ersättning till sådant biträde.

Det finns sex rättshjälpsnämnder, nämligen i Stockholm, Jönköping, Malmö, Göteborg, Sundsvall och Umeå. Nämndernas verksamhetsområden bestäms av regeringen. De sammanfaller med hovrätternas domsområden. Nämndernas kanslier ingår som organisatoriska enheter i de olika hovrätterna. Rättshjälpsnämnd består av ordförande, som skall vara lagfaren och erfaren i domarvärv, samt fyra andra ledamöter. Av dessa skall två vara advokater som är verksamma inom nämndens verksamhetsområde. Den ene av advokaterna skall vara anställd på allmän advokatbyrå och den andre skall vara enskilt verksam.

Mot bakgrund av den förordade utspridningen av beslutsfunktioner från rättshjälpsnämnd till bl. a. advokater, domstolar och andra organ fann

rättshjälpsutredningen att vissa rättshjälpsnämnder skulle få för litet arbetsunderlag för att kunna bestå. Inom utredningen yppades olika meningar om hur många nämnder som borde finnas i framtiden och var de borde ha kansliort.

Under ärendets beredning i justitiedepartementet har gjorts olika undersökningar för att belysa vilka verkningar de i övrigt föreslagna ändringarna inom rättshjälpsystemet kan ha i fråga om rättshjälpsnämndernas arbete. Undersökningarna har bl. a. gällt förändringar av antalet ärenden vid rättshjälpsnämnderna och fördelningen av arbetsinsatser mellan olika ärendegrupper. Beräkningar har också gjorts av hur bortfallet av arbetsuppgifter kan inverka på personalbehovet. I fråga om dimensioneringen och lokaliseringen av nämnderna gör föredragande statsrådet följande överväganden.

Erfarenheterna av verksamheten vid de nuvarande rättshjälpsnämnderna visar enligt föredragande statsrådet att dessa ej får vara alltför små om verksamheten skall kunna bedrivas rationellt. Nämnderna bör vidare vara så stora att vikariatsfrågor och liknande frågor normalt kan lösas inom myndigheten. Om antalet rättshjälpsnämnder hålls lågt främjas enligt föredragande statsrådet också enhetlig praxis i de rättshjälpsfrågor som kommer att ligga kvar på nämnderna. Att en minskning av antalet nämnder medför att de kvarvarande nämndernas lokal- och personkännedom blir mindre får enligt hans mening accepteras.

Det anförda bör enligt föredragande statsrådets uppfattning leda till att man i fortsättningen har två rättshjälpsnämnder. Den ena bör förläggas till Stockholm och den andra till Jönköping. Nämnderna bör göras till administrativt fristående myndigheter som blir direkt underställda domstolsverket.

Frågan om rättshjälpsnämndernas antal och lokalisering har tagits upp i ett stort antal motioner (motionerna 2168, 2169, 2173–2175, 2178, 2181, 2185 och 2191). I några av dem förordas att antalet nämnder bestäms till fyra. I en motion föreslås tre och i en annan motion två nämnder. I fråga om lokaliseringssorter förordas Malmö i fem motioner, Sundsvall i fyra motioner och Göteborg i tre motioner. Stockholm föreslås i två motioner och Jönköping i en.

I motionerna anföras olika skäl för yrkandena om avvikelse från förslaget i propositionen. Det anföras regionalpolitiska skäl, hänsyn till personalen och rent lokalmässiga skäl. Vidare framhålls vikten av att allmänhetens möjligheter till kontakt och personliga besök inte försämras, särskilt när det gäller invandrarrika regioner. Som andra skäl anföras intresset av att lekmannainflytandet i systemet inte minskar och vikten av att nämnderna behåller sin person- och lokalkännedom; det sistnämnda är av betydelse vid förordnande av biträde som inte är advokat eller biträdande jurist på advokatbyrå. Vidare anföras att domstolsverkets lokalisering i Jönköping inte är ett motiv för att förlägga en rättshjälpsnämnd där. Det anses också

mindre väl motiverat att lägga ned rättshjälpsnämnden i Göteborg som är den näst största i landet.

I likhet med föredragande statsrådet anser utskottet att de nu förestående reformerna av rättshjälpsystemet bör leda till en minskning av antalet rättshjälpsnämnder. Utskottet delar också föredragande statsrådets uppfattning att nämnderna inte får vara så små att verksamheten inte kan bedrivas rationellt. Vid bedömningen av hur stor minskningen av antalet nämnder bör göras har utskottet särskilt uppmärksammat vikten av att nämnderna i så stor utsträckning som möjligt får behålla sin person- och lokalkännedom. Av betydelse är enligt utskottets mening också att man vidmakthåller så mycket som möjligt av lekmannainflytandet i systemet. Vid en sammanvägning av olika omständigheter har utskottet stannat för att förorda en nedskärning av antalet nämnder till fyra. Med beaktande av bl. a. sådana omständigheter som nyss anförts och med hänsyn till intresset av att åstadkomma en geografiskt någorlunda jämn fördelning över landet har utskottet kommit fram till att de fyra nämnderna bör förläggas till Stockholm, Malmö, Göteborg och Sundsvall.

Utskottet ansluter sig till föredragande statsrådets tanke att rättshjälpsnämnderna i fortsättningen skall vara helt fristående myndigheter. Mot bakgrund av utskottets ställningstagande i det föregående bör emellertid i det fortsatta arbetet på genomförandet av omorganisationen övervägas i vilken utsträckning det kan vara lämpligt att rättshjälpsnämnd likväl i administrativt hänseende bör ha viss anknytning till hovrätt. På samma sätt får övervägas den lämpliga omfattningen av rättshjälpsnämndernas verksamhetsområden.

Vad utskottet nu under tillstyrkande av bifall till här behandlade yrkanden i motionerna 2168, 2169, 2174, 2175, 2178, 2185 och 2191 samt med anledning av motionerna 2173 och 2181 uttalat om rättshjälpsnämndernas antal och lokalisering bör ges regeringen till känna.

Övriga frågor

Som nyss angetts består rättshjälpsnämnd bl. a. av två advokater, en anställd på allmän advokatbyrå och en enskilt verksam. Bestämmelse härom ges i 4 § rättshjälpslagen. För prövning av besvär mot rättshjälpsnämnds eller annan förvaltningsmyndighets beslut enligt rättshjälpslagen finns såsom berörts i det föregående en särskild besvärsnämnd inom domstolsverket. Bestämmelser i detta hänseende finns i 49 § rättshjälpslagen och i 7 § förordningen (1975: 506) med instruktion för domstolsverket.

I propositionen förordas att besvärsnämnden görs till en fristående myndighet och ges namnet besvärsnämnden för rättshjälpen. I anslutning här till föreslås att regler om nämnden tas in i rättshjälpslagen i ett nytt lagrum, 5 a §. I bestämmelsen anges bl. a. att två av nämndens ledamöter skall vara advokater. Närmare föreskrifter om advokatinslaget får enligt föredragande statsrådet meddelas av regeringen. För enhetlighetens skull föreslår

föredragande statsrådet att den nuvarande särskilda föreskriften i 4 § rättshjälpslagen om advokatinslaget i rättshjälpsnämnd ändras i överensstämmelse med vad han föreslår beträffande 5 a § rättshjälpslagen.

I enlighet med ett förslag av lagrådet förordas i motionen 2185 att i stadgandet om rättshjälpsnämnds sammansättning den nuvarande föreskriften om advokaternas fördelning på allmän advokatbyrå och enskild verksamhet behålls samtidigt som motsvarande föreskrift införs i stadgandet om besvärsnämnden för rättshjälpen.

Enligt utskottets mening saknas anledning att ändra föreskriften om att av de två advokaterna i rättshjälpsnämnd en skall vara anställd på allmän advokatbyrå och en enskilt verksam. Någon ändring i det avseende som föreskriften reglerar synes inte vara avsedd (jfr prop. s. 195). Vid detta förhållande bör för enhetlighetens skull motsvarande föreskrift ges i stadgandet om besvärsnämnden för rättshjälpen. Med bifall till motionen 2185 i denna del förordar därför utskottet den jämkning av 4 och 5 a §§ rättshjälpslagen som framgår av utskottets hemställan nedan.

I propositionen föreslås att en representant för det allmänna bör få möjlighet att fullfölja talan mot beslut i rättshjälpsfrågor. Denna talerätt bör enligt föredragande statsrådet läggas på domstolsverket. Bestämmelser i ämnet upptas i ett nytt lagrum, 49 a § rättshjälpslagen.

I motionen 2185 kritiserar tanken att det allmännas talerätt skall utövas av domstolsverket; rätten bör förläggas till ett särskilt organ, t. ex. justiekanslern eller ett allmänt ombud. Motionsönskemålet bygger på uttalanden av lagrådet. Enligt yrkandet i motionen i denna del bör riksdagen besluta att det allmännas talerätt i fråga om rättshjälp skall ankomma på annat organ än domstolsverket.

Den ordning för utövande av det allmännas talerätt i rättshjälpsärenden som föreslås i propositionen ansluter nära till den ordning på socialförsäkringens område som gäller sedan den 1 januari 1979 (prop. 1977/78: 20, Sfu 15, rskr 113; jfr SFS 1978: 568). Enligt denna ordning har riksförsäkringsverket givits en mera renodlad inriktning på centrala lednings- och tillsynsfunktioner samtidigt som verket tillagts funktionen att föra det allmännas talan i socialförsäkringsärenden. För denna funktion har inrättats en särskild enhet inom verket. De tjänstemän som på denna enhet handlägger besvärfrågor intar enligt utskottets uppfattning en ställning i förhållande till verksledningen som motsvarar den som enligt den förevarande propositionen avses tillkomma de tjänstemän som inom domstolsverket skall handlägga motsvarande frågor inom rättshjälpsområdet. Den berörda ordningen på socialförsäkringsområdet godtogs under lagrådsgranskningen och lämnades utan erinran av riksdagen. Som föredragande statsrådet anför kan behövlig självständighet för ifrågavarande tjänstemän inom domstolsverket vinnas genom att de i besvärfrågor blir direkt underställda verkets styrelse och generaldirektör. Under hänvisning till det anförda godtar utskottet den i propositionen föreslagna regleringen och avstyrker bifall till motionen 2185 i här behandlad del.

I det nyss berörda förslaget till 49 a § rättshjälpslagen ges i sista stycket en föreskrift rörande verkningarna av att beslut om rättshjälp undanröjs efter överklagande. Den som haft rättshjälpen skall i sådant fall som regel själv bära kostnaderna för denna. Föreligger särskilda skäl, får dock förordnas att kostnaderna eller del därav skall betalas av statsverket. Som motivering för undantagsbestämmelsen anförs i specialmotiveringen att billigheten i vissa fall kan kräva att den rättssökandes ansvar för kostnaden begränsas. Har frågan om beviljande av rättshjälp varit tveksam bör enligt specialmotiveringen staten i allmänhet stå för kostnaderna.

Föreskriften i paragrafens sista stycke är enligt sin lydelse tillämplig bl. a. på beslut om rättshjälp genom offentligt biträde. Enligt utskottets mening bör undantagsbestämmelsen när det gäller denna form av rättshjälp kunna tillämpas ej alltför restriktivt. Detta bör särskilt gälla när rättshjälpen lämnats person med särskilda svårigheter att ta till vara sin rätt såsom ofta torde vara fallet när det varit fråga om rättshjälp inom det psykiatriska vårdområdet.

I motionen 2180 hemställs att riksdagen hos regeringen begär en snabb utredning av möjligheten att genom tillskapande av lätt ifyllbara blanketter och förbättrad myndighetsservice göra rättshjälp till biträdeskostnad onödig i många fall. Motionären hänvisar till att biträde normalt inte får förordnas i tvist enligt lagen om rättegången i tvistemål om mindre värden, eftersom den rättssökande anses kunna klara sig utan biträdeshjälp och vid behov får hjälp av tjänsteman vid rätten bl. a. för att upprätta stämningsansökan. Enligt motionären borde ett liknande system kunna införas bl. a. vid vissa gemensamma ansökningar om äktenskapsskillnad; härigenom skulle samhällets kostnader för rättshjälpen kunna nedbringas.

Utskottet ställer sig positivt till de tankar som motionären framför och anser att uppslagen är värda att prövas närmare. Enligt utskottets mening bör denna prövning lämpligen anförtros rättegångsutredningen. Vad utskottet sålunda med anledning av motionen 2180 anfört om vissa förenklingar i rättegångsförfarandet bör ges regeringen till känna.

De i propositionen framlagda lagförslagen föreslås träda i kraft den 1 juli 1979.

I motionerna 2181, 2184 och 2185 hemställs att ikraftträdandet bestäms till den 1 januari 1980.

Före ikraftträdandet erfordras som anges av föredragande statsrådet ett visst förberedelsearbete. Som också utskottet angett i det föregående behövs bl. a. en omfattande informations- och utbildningsverksamhet. Nya rutiner bl. a. beträffande ekonomiadministrationen måste tillskapas. Hänsynen till den personal som direkt berörs av organisationsförändringarna kräver också att en viss, icke för kort tidrymd förflyter mellan riksdagens beslut i ärendet och tidpunkten för ikraftträdandet.

Med hänsyn till att riksdagens ställningstagande inte kan förväntas före-

ligga förrän under senare delen av april månad 1979 bör därför ikraftträdandet uppskjutas. Såsom motionärerna föreslagit bör tidpunkten för ikraftträdandet bestämmas till den 1 januari 1980.

Mot de delar av förslagen i propositionen som utskottet inte särskilt berört i det föregående har utskottet ingen erinran.

Utskottets hemställan

Utskottet hemställer

1. att riksdagen beträffande *rättshjälp oberoende av företagsform* avslår motionen 1978/79: 2190 i denna del (yrkande 2);
2. att riksdagen beträffande *rättshjälp åt näringsidkare* med anledning av motionen 1978/79: 1173, motionen 1978/79: 2177 i denna del (yrkande 2), motionen 1978/79: 2181 i denna del (yrkandena 1 och 2), motionen 1978/79: 2185 i denna del (yrkande 2) och motionen 1978/79: 2190 i denna del (yrkande 1)
dels godkänner vad utskottet uttalat beträffande förutsättningarna för rättshjälp åt näringsidkare,
dels som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört beträffande förnyade överväganden i fråga om allmän rättshjälp åt näringsidkare,
dels antar 8 § i det genom propositionen 1978/79: 90 framlagda förslaget till lag om ändring i rättshjälpslagen (1972: 429);
3. att riksdagen beträffande *rättshjälpsförmånerna vid bodelning* med anledning av motionen 1978/79: 2177 i denna del (yrkande 1) och motionen 1978/79: 2185 i denna del (yrkande 3) som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om förnyade överväganden i detta hänseende;
4. att riksdagen beträffande *nedsättning och eftergift av rättshjälpsavgift m. m.* avslår motionen 1978/79: 2183;
5. att riksdagen beträffande *rättshjälp i angelägenhet som behandlas utom riket* med anledning av motionen 1977/78: 287 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört i detta hänseende;
6. att riksdagen beträffande *rättshjälp för ansökan om patent* avslår motionen 1978/79: 2159;
7. att riksdagen beträffande *beslutsbefogenheten i rättshjälpsärenden hos regeringen* med anledning av propositionen samt motionen 1978/79: 2185 i denna del (yrkande 4) antar 43 § andra stycket i det under 2 ovan angivna lagförslaget med den ändringen att lagrummet erhåller följande som *Utskottets förslag* be-
tecknade lydelse:

*Regeringens förslag**Utskottets förslag*

43 § andra stycket

Biträde förordnas av den myndighet som handlägger målet eller ärendet. Dock ankommer prövningen

i ärende hos barnavårdsnämnd, social centralnämnd eller social distriktsnämnd enligt 41 § 4 på länsrätten,

i ärende som avses i 41 § 6–10 eller 16 på rättshjälpsnämnden,

i ärende hos polismyndighet enligt 41 § 14 på länsrätten samt

i annat ärende hos regeringen än som avses i 41 § 6–10 eller 16 på chefen för det departement till vilket ärendet hör eller på tjänsteman som departementschefen bestämmer.

Biträde förordnas av den myndighet som handlägger målet eller ärendet. Dock ankommer prövningen

i ärende hos barnavårdsnämnd, social centralnämnd eller social distriktsnämnd enligt 41 § 4 på länsrätten,

i ärende som avses i 41 § 6–10 eller 16 på rättshjälpsnämnden,

i ärende hos polismyndighet enligt 41 § 14 på länsrätten samt

i annat ärende hos regeringen än som avses i 41 § 6–10 eller 16 på departementstjänsteman som regeringen bestämmer.

8. att riksdagen beträffande *myndigheter som jämföras med allmän domstol* antar 5 b § i det under 2 ovan angivna lagförslaget med den ändringen att paragrafen erhåller följande som *Utskottets förslag* betecknade lydelse:

*Regeringens förslag**Utskottets förslag*

5 b §

Med domstol förstås i denna lag allmän domstol, allmän förvaltningsdomstol, bostadsdomstolen, försäkringsöverdomstolen, försäkringsrätt, marknadsdomstolen, patentbesvärsrätten, arbetsdomstolen, skatterätt, fastighetstaxeringsrätt, länsrätt och krigsrätt. Vad i lagen sägs om domstol skall även gälla arrendenämnd, hyresnämnd, statens va-nämnd och överexekutor.

Med domstol förstås i denna lag allmän domstol, allmän förvaltningsdomstol, bostadsdomstolen, försäkringsöverdomstolen, försäkringsrätt, marknadsdomstolen, patentbesvärsrätten, arbetsdomstolen, mellankommunala skatterätten och krigsrätt. Vad i lagen sägs om domstol skall även gälla arrendenämnd, hyresnämnd, statens va-nämnd och överexekutor.

9. att riksdagen beträffande *tal mot domstols beslut enligt rättshjälpslagen* med avslag på motionen 1978/79:2182 antar 49 § första stycket i det under 2 ovan angivna lagförslaget;
10. att riksdagen beträffande *utredningskostnader i mål om miljöskador m. m.* med anledning av motionerna 1978/79:1167, 1978/79:2176 och 1978/79:2179 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om översyn av reglerna om ersättning för vissa utredningskostnader;

11. att riksdagen beträffande *rättshjälpsnämndernas antal och lokalisering* med bifall till motionen 1978/79:2168, motionen 1978/79:2169, motionen 1978/79:2174, motionen 1978/79:2175, motionen 1978/79:2178, motionen 1978/79:2185 i denna del (yrkandena 6 och 7), motionen 1978/79:2191 samt med anledning av motionen 1978/79:2173 och motionen 1978/79:2181 i denna del (yrkande 3) som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört i detta hänseende;
12. att riksdagen beträffande *advokatinslaget i rättshjälpsnämnd och i besvärsnämnden för rättshjälpen* med anledning av propositionen samt med bifall till motionen 1978/79:2185 i denna del (yrkande 1) antar 4 § första stycket och 5 a § första stycket i det under 2 ovan angivna lagförslaget med de ändringarna att lagrummen erhåller följande som *Utskottets förslag* betecknade lydelse:

*Regeringens förslag**Utskottets förslag*

4 § första stycket

Rättshjälpsnämnd består av ordförande, som skall vara lagfaren och erfaren i domarvärv, samt fyra andra ledamöter. Av dessa skall två vara advokater. De två övriga skall vara svenska medborgare och myndiga.

Rättshjälpsnämnd består av ordförande, som skall vara lagfaren och erfaren i domarvärv, samt fyra andra ledamöter. Av dessa skall två vara advokater, *en anställd på allmän advokathyrå och en enskilt verksam*. De två övriga skall vara svenska medborgare och myndiga.

5 a § första stycket

För prövning av besvär i vissa fall enligt denna lag finns besvärsnämnden för rättshjälpen. Den består av ordförande och sex andra ledamöter. Ordföranden och ytterligare en ledamot skall vara lagfarna och erfarna i domarvärv. Av övriga ledamöter skall två vara advokater. Återstående tre ledamöter skall vara svenska medborgare och myndiga.

För prövning av besvär i vissa fall enligt denna lag finns besvärsnämnden för rättshjälpen. Den består av ordförande och sex andra ledamöter. Ordföranden och ytterligare en ledamot skall vara lagfarna och erfarna i domarvärv. Av övriga ledamöter skall två vara advokater, *en anställd på allmän advokathyrå och en enskilt verksam*. Återstående tre ledamöter skall vara svenska medborgare och myndiga.

13. att riksdagen beträffande *det allmännas talerätt i rättshjälpsärenden* med avslag på motionen 1978/79:2185 i denna del (yrkande 5) antar 49 a § första och andra styckena i det under 2 ovan angivna lagförslaget;

14. att riksdagen beträffande *vissa förenklingar i rättegångsförfarandet* med anledning av motionen 1978/79: 2180 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför i detta hänseende;
15. att riksdagen beträffande *ikraftträdandet* med bifall till motionen 1978/79: 2181 i denna del (yrkande 4), motionen 1978/79: 2184 och motionen 1978/79: 2185 i denna del (yrkande 8) *dels* i fråga om det under 2 ovan angivna lagförslaget antar övergångsbestämmelsen med den ändringen att bestämmelsen ges följande som *Utskottets förslag* betecknade lydelse:

Regeringens förslag

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1979.

Har allmän rättshjälp beviljats före denna lags ikraftträdande skall om rättshjälpen gälla följande. Bestämmelserna i 16 och 17 §§ är fortfarande tillämpliga i sin lydelse före den 1 juli 1979. För tiden till utgången av år 1980 gäller detsamma 22 § tredje stycket, 27–30 och 34 §§. Utöver 17 § i den äldre lydelsen tillämpas 17 § andra meningen i den nya lydelsen. Utöver 20 § i den nya lydelsen tillämpas fortfarande 20 § andra stycket i den äldre lydelsen. Ersättning till medlare fastställs av domstolen. Bestämmelsen i 27 § första meningen i den nya lydelsen gäller ej i den mån skyldighet att utge kostnadsbidrag fullgjorts enligt 16 § andra stycket i den äldre lydelsen. Kostnadsbidrag och maximibelopp för sådant bidrag som har fastställts med tillämpning av rättshjälpslagen i dess äldre lydelse skall vid tillämpning av lagen i dess nya lydelse jämföras med rättshjälpsavgift och maximibelopp för sådan avgift.

Har motpart före denna lags ikraftträdande ålagts ersättnings-skyldighet för rättshjälpskostnad jämlikt 31 §, skall statsverkets rätt att enligt nämnda paragraf uppbära ersättning som tillkommer den rättssökande övergå på denne, om ersättningen vid försök till indrivning inte kunnat uttagas inom ett år från beslutet om ersättningsskyldighet.

Utskottets förslag

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1980.

Har allmän rättshjälp beviljats före denna lags ikraftträdande skall om rättshjälpen gälla följande. Bestämmelserna i 16 och 17 §§ är fortfarande tillämpliga i sin lydelse före den 1 januari 1980. För tiden till utgången av juni månad år 1981 gäller detsamma 22 § tredje stycket, 27–30 och 34 §§. Utöver 17 § i den äldre lydelsen tillämpas 17 § andra meningen i den nya lydelsen. Utöver 20 § i den nya lydelsen tillämpas fortfarande 20 § andra stycket i den äldre lydelsen. Ersättning till medlare fastställs av domstolen. Bestämmelsen i 27 § första meningen i den nya lydelsen gäller ej i den mån skyldighet att utge kostnadsbidrag fullgjorts enligt 16 § andra stycket i den äldre lydelsen. Kostnadsbidrag och maximibelopp för sådant bidrag som har fastställts med tillämpning av rättshjälpslagen i dess äldre lydelse skall vid tillämpning av lagen i dess nya lydelse jämföras med rättshjälpsavgift och maximibelopp för sådan avgift.

Har motpart före denna lags ikraftträdande ålagts ersättnings-skyldighet för rättshjälpskostnad jämlikt 31 §, skall statsverkets rätt att enligt nämnda paragraf uppbära ersättning som tillkommer den rättssökande övergå på denne, om ersättningen vid försök till indrivning inte kunnat uttagas inom ett år från beslutet om ersättningsskyldighet.

dels i fråga om övriga i propositionen framlagda lagförslag beslutar att ikraftträdandet skall ske den 1 januari 1980;

16. att riksdagen antar de i propositionen framlagda lagförslagen i den mån de inte omfattas av vad utskottet hemställt ovan;
17. att riksdagen godkänner de av föredragande statsrådet i propositionen förordade riktlinjerna för en ändrad administration av samhällets rättshjälp i den mån de inte omfattas av vad utskottet hemställt ovan.

Stockholm den 5 april 1979

På justitieutskottets vägnar

LISA MATTSON

Närvarande: Lisa Mattson (s), Eric Jönsson (s), Bertil Johansson (c), Arne Nygren (s), Lilly Bergander (s), Gunde Raneskog (c), Håkan Winberg (m), Hans Pettersson i Helsingborg (s), Svea Wiklund (c), Gunilla André (c), Ella Johnsson (c), Joakim Ollén (m), Martin Segerstedt (s) och Bonnie Bernström (fp).

Innehållsförteckning

	Sid.
Propositionen m. m.	1
Förslag till Lag om ändring i rättshjälpslagen	2
Förslag till Lag om ändring i föräldrabalken	28
Förslag till Lag om ändring i rättegångsbalken	28
Förslag till Lag om ändring i förvaltningsprocesslagen	33
Förslag till Lag om ändring i lagen om patentbesvärsmålen	34
Förslag till Lag om ändring i lagen om arrendenämnder och hyres- nämnder	35
Förslag till Lag om ändring i lagen om statens va-nämnd	36
Förslag till Lag om ändring i utskottslagen	37
Förslag till Lag om ändring i lagen om beredande av slutna psykiat- risk vård i vissa fall	38
Förslag till Lag om ändring i lagen angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda	39
Motionerna	40
Utskottet	42
Inledning	42
Reformarbete	43
Propositionens huvudsakliga innehåll	44
Allmänna synpunkter	44
Rättshjälp åt näringsidkare	45
Rättshjälp vid bodelning	50
Nedsättning och eftergift av rättshjälpsavgift m. m.	52
Rättshjälp i angelägenhet som behandlas utom riket	55
Rättshjälp för ansökan om patent	57
Rättshjälp genom offentligt biträde	58
Beslutsfunktioner i fråga om allmän rättshjälp	60
Vissa utredningskostnader i mål om miljöskador m. m.	61
Antalet rättshjälpsnämnder och deras lokalisering	64
Övriga frågor	66
Utskottets hemställan	69